

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Κωνσταντίνος Γούπας Κωνσταντίνος Δεληκωσταντής Ιωάννα Κομνηνού

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

Θρησκευτικά Στ' Δημοτικού

Αναζητώντας την αλήθεια στη ζωή μας

Βιβλίο Δασκάλου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Κωνσταντίνος Γούλας , <i>Εκπαιδευτικός</i> Κωνσταντίνος Δεληκωσταντής , <i>Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών</i> Ιωάννα Κομνηνού , <i>Εκπαιδευτικός</i>
ΚΡΙΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Ηρακλής Ρεράκης , <i>Επίκουρος Καθηγητής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης</i> Ιωάννης Κάππος , <i>Σχολικός Σύμβουλος</i> Παναγιώτα Παπαδημητρίου , <i>Εκπαιδευτικός</i>
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Μαρία Μίσσιου , <i>Εικονογράφος-Σκιτσογράφος</i>
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Χαρά Οικονομοπούλου , <i>Φιλολόγος</i>
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Γεώργιος Οικονόμου , <i>Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i>
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Τριαντάφυλλος Πατρασκίδης , <i>Εικαστικός Καλλιτέχνης</i>
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	Ελληνικά Γράμματα Α.Ε. - «Multimedia Α.Ε.»

Γ' Κ.Π.Σ./ΕΠΕΑΕΚ-II/Ενέργεια 2.2.1/Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Τύπας

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Οικονόμου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.....	6
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	8
1. Πάντα οι άνθρωποι αναζητούν την αλήθεια	10
2. Η προσέγγιση της αλήθειας	13
3. Ο Χριστός είπε: «Εγώ είμαι η Αλήθεια»	16
4. Μια συνάντηση με την Αλήθεια	18
5. Το Ευαγγέλιο: Το βιβλίο της Αλήθειας	20
6. Ησαΐας: Ο προφήτης που μίλησε για την Αλήθεια.....	23
7. Ψαλμοί: Ποιήματα αναζήτησης και έκφρασης της αληθινής ζωής	25
8. Το βιβλίο της Αλήθειας στη Θεία Λατρεία	28
9. Η αλήθεια είναι πολύτιμη	31
10. Και οι δύο προσεύχονταν αληλά... ..	33
11. Να συγχωρούμε τους άλλους	36
12. Προσέχουμε πάντοτε όσα λέμε;	38
13. Η Επί του Όρους ομιλία	41
14. Όταν λέμε πάντα την αλήθεια.....	44
15. Χτίζουμε τη ζωή μας σε γερά θεμέλια	47
16. Η Εκκλησία ως κιβωτός φυλάει την αλήθεια	49
17. Τα σχίσματα τραυματίζουν την ενότητα των χριστιανών	53
18. Οι αιρέσεις νοθεύουν την αλήθεια	56
19. Οι Σύνοδοι της Εκκλησίας μεριμνούν για τη διάσωση της χριστιανικής αλήθειας	59
20. Η αποσαφήνιση της αλήθειας για τις εικόνες	62
21. Το Σύμβολο της Πίστεως: Βασικές αλήθειες με λίγα λόγια	65
22. Στην Εκκλησία ζούμε την αδελφосύνη	67
23. Η αλήθεια είναι φως	70
24. Η αλήθεια εκφράζεται με ύμνους στη λατρεία.....	72
25. Μετανιώνω και συμφιλιώνομαι αληθινά	74

Θρησκευτικά Στ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

26. Ευέλαιο: Για την υγεία του σώματος και της ψυχής	76
27. Η Ορθοδοξία στην Ελλάδα.....	79
28. Η Ορθόδοξη Παράδοση	81
29. Γνωριμία με τους Ορθοδόξους άλλων χωρών.....	83
30. Μία πρώτη γνωριμία με τους ρωμαιοκαθολικούς χριστιανούς	86
31. Μια πρώτη γνωριμία με τους ευαγγελικούς χριστιανούς (Προτεστάντες)	89
32. Η ηλιερεία των Εβραίων στη συναγωγή το Σάββατο	91
33. Η προσευχή των μουσουλμάνων στο τζαμί την Παρασκευή	94
34. Γρηγόριος ο Θεολόγος	96
35. Ο Ακάθιστος Ύμνος.....	98
36. Το Άγιον Όρος.....	101
37. Ένα περιστατικό από τη δράση του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού	103
ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ	107

Πρόλογος

Η συγγραφή ενός σχολικού εγχειριδίου είναι ένα δύσκολο εγχείρημα, αποτελεί όμως συνάμα και μια θετική πρόκληση.

Και η συγγραφική ομάδα του σχολικού βιβλίου των Θρησκευτικών της Στ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου είχε στα χέρια της το Αναλυτικό Πρόγραμμα και τις οδηγίες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Δεν ήταν δυνατόν βέβαια να αγνοήσει τους ποικίλους προβληματισμούς, που διατυπώθηκαν για την τελευταία γενιά των σχολικών εγχειριδίων των Θρησκευτικών, τις δυσκολίες των μαθητών και εκπαιδευτικών με τα εν λόγω εγχειρίδια, καθώς και την εικόνα του σημερινού μαθητή της Στ΄ τάξης, που βρίσκεται στο μεταβατικό στάδιο από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο.

Έχουμε επίγνωση του γεγονότος ότι απευθυνόμαστε σε εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, οι οποίοι γνωρίζουν καλύτερα από κάθε άλλη το μαθητή και τα ενδιαφέροντά του, τις δυνατότητες και τα όριά του, τη διδακτική μεθοδολογία, τα προβλήματα και τις προοπτικές του σύγχρονου σχολείου. Επιθυμούμε όμως να υπενθυμίσουμε ότι το μάθημα των Θρησκευτικών θέτει μεγάλες αξιώσεις στο δάσκαλο και στο μαθητή, γιατί δεν μεταδίδει μόνο πληροφορίες για μια θεμελιώδη διάσταση του πολιτισμού μας, αλλά προσπαθεί να μεταδώσει στη νέα γενιά τα γνήσια στοιχεία της Ορθόδοξης Χριστιανικής Παράδοσης, που αποτελούν αναφαίρετο βιωμένο στοιχείο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και έχουν σφραγίσει την ταυτότητά μας, την καθημερινότητα, το ανθρωπιστικό μας αισθητήριο, την τέχνη μας, ολόκληρο τον πολιτισμό μας. Είναι φυσικό στο μάθημα των Θρησκευτικών, μαζί με την παιδαγωγική κατάρτιση, να έχει ιδιαίτερη βαρύτητα η προσωπικότητα του εκπαιδευτικού. Ούτως ή άλλως και σήμερα ο δάσκαλος είναι η ψυχή του σχολείου και καμιά προσπάθεια αναβάθμισης της παιδείας μας δεν είναι δυνατόν να ευδοκιμήσει χωρίς τη συμβολή του.

Στο Βιβλίο του Εκπαιδευτικού, που κρατάτε στα χέρια σας, εντάξαμε σε κάθε διδακτική ενότητα πρόσθετες πληροφορίες, εναλλακτικές προτάσεις διδασκαλίας, επιπλέον διαθεματικές δραστηριότητες, ενδεικτική βιβλιογραφία και χρήσιμες ηλεκτρονικές διευθύνσεις. Ελπίζουμε το βιβλίο αυτό να αποδειχθεί εύχρηστο εργαλείο για την καλύτερη οργάνωση του μαθήματος των Θρησκευτικών στη βάση του νέου Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών.

Η συγγραφική ομάδα

Εισαγωγικό σημείωμα

Το Βιβλίο του Εκπαιδευτικού παρέχει πληροφορίες και δίνει κατευθύνσεις για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στους μαθητές της τελευταίας τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Για τη συγγραφή του εγχειριδίου αυτού η συγγραφική ομάδα ακολούθησε τις οδηγίες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και έλαβε υπ' όψιν της βασικές αρχές της σύγχρονης Διδακτικής Μεθοδολογίας.

Κατά τη διδασκαλία του μαθήματος ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν την ιδιαιτερότητα και τους γενικότερους σκοπούς του μαθήματος των Θρησκευτικών και ειδικότερα τους στόχους του μαθήματος αυτού στην Στ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Οι **γενικότεροι σκοποί** της διδασκαλίας του μαθήματος μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- Γνωριμία με τις βασικές παραστάσεις, έννοιες και σύμβολα της ορθόδοξης πίστης και ζωής.
- Συνειδητοποίηση της αγάπης του Θεού για τον άνθρωπο και τον κόσμο.
- Ανακάλυψη της σημασίας και της επικαιρότητας του Ευαγγελίου για την προσωπική και κοινωνική ζωή και τον πολιτισμό.
- Καλλιέργεια πνεύματος έμπρακτης αλληλεγγύης, ειρήνης και δικαιοσύνης, σεβασμού της θρησκευτικής ιδιαιτερότητας και συνύπαρξης με το «διαφορετικό».
- Εκτίμηση της ανάγκης σεβασμού και προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και της πολιτισμικής κληρονομιάς του τόπου μας και γενικότερα της ανθρωπότητας.
- Κατανόηση του τι σημαίνει να είναι κάποιος ενεργό μέλος της εκκλησιαστικής κοινότητας.

Στη διδασκαλία των Θρησκευτικών της Στ' τάξης οι στόχοι της διδασκαλίας του μαθήματος διακρίνονται σε γνωσιακούς και αξιακούς, καθώς και σε στόχους δεξιοτήτων, οι οποίοι ισόρροπα θα πρέπει να επιτυγχάνονται στην καθημερινή διδακτική πράξη. Κατανοώντας ότι το μάθημα των Θρησκευτικών, όπως και όλα τα μαθήματα του σύγχρονου σχολείου, δεν αποσκοπούν στην απλή παροχή γνώσεων αλλά και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, στην ανάληψη πρωτοβουλιών, στην υιοθέτηση στάσεων κ.ά., πιστεύουμε ότι ο εκπαιδευτικός δεν θα πρέπει να εμμένει μόνο στην εμπέδωση του μαθησιακού αγαθού, αλλά και να διαπιστώνει την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του από την επίτευξη των στόχων δεξιοτήτων και των αξιακών στόχων. Πιο συγκεκριμένα οι στόχοι της διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών είναι:

A) Γνωσιακοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι αναζητούσαν την αλήθεια και να επισημάνουν τις αιτίες αυτής της αναζήτησης (ενότητες 1-3).
- Να αντιληφθούν ότι η αλήθεια δεν είναι κάποιες θεωρητικές αναζητήσεις, αλλά ένα συγκεκριμένο Πρόσωπο. Η αλήθεια αυτή μπορεί να γίνει προσωπικό βίωμα για τον κάθε άνθρωπο μέσα στην Εκκλησία (ενότητες 3, 16).
- Να συνειδητοποιήσουν ότι η αλήθεια είναι ο Χριστός, ο οποίος καλεί όλους τους

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

- ανθρώπους να τον συναντήσουν και να γίνουν μέτοχοι ενός νέου τρόπου ζωής (ενότητες 4, 9, 13).
- Να εξοικειωθούν με τη χρήση της Αγίας Γραφής και να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους γνωρίζουμε την Αλήθεια μέσα από αυτήν (ενότητες 5-8).
  - Να γνωρίσουν τον πλούτο της εκκλησιαστικής μας παράδοσης και την συμβολή της στην πολιτισμική και ιστορική εξέλιξη του Ελληνισμού (ενότητες 7, 24, 27-29, 35-37).
  - Να κατανοήσουν ότι στην Εκκλησία βαθαίνουν οι σχέσεις των ανθρώπων και αποκαθίσταται η κοινωνία των προσώπων (ενότητες 11, 22, 25).
  - Να αντιληφθούν το ενδιαφέρον της Εκκλησίας μας για τον άνθρωπο ως ψυχοσωματική ενότητα (ενότητα 26).
  - Να αναγνωρίσουν την ανάγκη της ενότητας του λαού του Θεού και της σημασίας του Συνοδικού θεσμού για τη ζωή της Εκκλησίας (ενότητες 17-19).

Β) Στόχοι δεξιοτήτων:

Οι μαθητές, με τις δραστηριότητες που υπάρχουν στο Βιβλίο του μαθητή και εκείνες που προτείνονται στο Βιβλίο του δασκάλου, θα πρέπει:

- Να αναπτύξουν ερευνητική διάθεση και κριτική σκέψη.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας.
- Να μάθουν να αξιολογούν θετικά όλες τις μορφές έκφρασης του ανθρώπινου πνεύματος.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες καλλιτεχνικής έκφρασης.

Γ) Αξιακοί στόχοι:

Οι μαθητές με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού θα πρέπει:

- Να αναπτύξουν ενδιαφέρον και σεβασμό για την πολιτισμική παράδοση των λαών (ενότητες 30-33).
- Να αναπτύξουν αγάπη για την ελευθερία και δημοκρατική σκέψη (ο Χριστός καλεί όλους τους ανθρώπους να τον γνωρίσουν και να τον ακολουθήσουν, αλλά δεν αναγκάζει κανέναν). Το Ευαγγέλιο είναι ένα μήνυμα ελευθερίας (ενότητες 4, 10-15).
- Να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν θετικά τη διαφορετικότητα των λαών και των πολιτισμών με τη γνωριμία άλλων ομολογιών ή θρησκευμάτων (ενότητες 30-33).
- Να αποβάλλουν τυχόν αισθήματα ξενοφοβίας.
- Να αναπτύξουν πνεύμα αμοιβαίας κατανόησης και συνεργασίας.

Η συγγραφική ομάδα, στην προσπάθειά της να βοηθήσει το πολυδιάστατο και συχνά επίπονο έργο του σύγχρονου εκπαιδευτικού, συμπεριέλαβε στο βιβλίο του εκπαιδευτικού επιπλέον στοιχεία, αποσαφήνιση θεολογικών εννοιών, πηγές και εποπτικό υλικό, εναλλακτικές δραστηριότητες και διαθεματικές προσεγγίσεις. Στο ανά χείρας βιβλίο ο εκπαιδευτικός μπορεί:

- Να πληροφορηθεί για τους στόχους της κάθε διδακτικής ενότητας.
- Να χρησιμοποιήσει το προτεινόμενο σχεδιάγραμμα ανάπτυξης του μαθήματος.
- Να επισημάνει τις διαθεματικές προσεγγίσεις που μπορούν να αναπτυχθούν σε κάθε ενότητα.

- Να αποσαφηνίσει τις θεολογικές έννοιες που θίγονται στο βιβλίο του μαθητή.
- Να ενημερωθεί για τους εναλλακτικούς τρόπους διδασκαλίας.
- Να εντοπίσει τις πηγές και τα εποπτικά μέσα διδασκαλίας που μπορούν να τον βοηθήσουν στη διδακτική πράξη.
- Να βρει τις απαντήσεις για τις ερωτήσεις-δραστηριότητες του Βιβλίου του Μαθητή.
- Να ανατρέξει στη σχετική Βιβλιογραφία για επιπλέον ενημέρωση.

Η Αξιολόγηση ως παιδαγωγική λειτουργία που αποβλέπει στην ανατροφοδότηση της μαθησιακής διαδικασίας με σκοπό τη βελτίωσή της και την πολύπλευρη πρόοδο των μαθητών πρέπει να εφαρμόζεται, όπως σε όλα τα μαθήματα, και στο μάθημα των Θρησκευτικών, έστω κι αν δεχθούμε ότι δεν είναι αξιολογήσιμες όλες οι πτυχές της σχολικής θρησκευτικής αγωγής. Θα τολμούσαμε μάλιστα να ισχυριστούμε ότι ο εκπαιδευτικός προκαλείται εδώ να εφαρμόσει ένα ευρύ φάσμα μεθόδων αξιολόγησης με παιδαγωγική ευαισθησία και φαντασία. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες, ατομικές και ομαδικές εργασίες, επισκέψεις, δημιουργικές πρωτοβουλίες κ.λπ. λαμβάνουν υπόψη ακριβώς αυτή την πραγματικότητα και μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό με βάση τις προτάσεις του νέου Δ.Ε.Π.Σ. στο γενικό του μέρος και ειδικότερα με βάση τις αρχές των Δ.Ε.Π.Σ. και Α.Π.Σ. του μαθήματος των Θρησκευτικών. Πιστεύουμε ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να χρησιμοποιεί τις προτεινόμενες δραστηριότητες με τέτοιο τρόπο, ώστε να ενισχύεται πάντοτε η πρωτοβουλία και η συμμετοχή των μαθητών και η κριτική και συνθετική σκέψη τους, καθώς και η ικανότητά τους να συνδέουν όσα διδάχθηκαν και όσα βίωσαν μέσα από τη δραστηριοποίησή τους ως άτομα και ως ομάδα, με εμπειρίες της καθημερινής προσωπικής και κοινωνικής ζωής.

Προκειμένου να βοηθήσουμε το έργο του εκπαιδευτικού προτείνουμε το εξής διάγραμμα διδασκαλίας μιας διδακτικής ενότητας:

Διάγραμμα διδασκαλίας

8

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 24: «Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΚΦΡΑΖΕΤΑΙ ΜΕ ΥΜΝΟΥΣ ΣΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ»

Γενικές αρχές διδασκαλίας: Βιωματικότητα, εποπτεία.

Στόχοι: *Γενικοί* - συσχετισμός του μαθησιακού υλικού με τις γνωστικές ικανότητες και ανάγκες των μαθητών. *Ειδικοί* – δημιουργία των αναγκαίων προϋποθέσεων για να είναι οι μαθητές σε θέση να εντοπίσουν τις χριστιανικές αλήθειες που εκφράζονται στους ύμνους του Όρθρου και του Εσπερινού, να αξιολογήσουν το λατρευτικό πλούτο της Εκκλησίας μας, να κατανοήσουν τον παιδαγωγικό ρόλο των λειτουργικών κειμένων.

Μέθοδος: διαλογική (οι μαθητές καλούνται ν' αναφέρουν τις εμπειρίες τους από τον Όρθρο ή τον Εσπερινό και να τις συζητήσουν με τον εκπαιδευτικό και τους συμμαθητές τους).

Πορεία διδασκαλίας: Το μοντέλο διδασκαλίας που προτείνεται είναι συνεργατικό. Ο εκπαιδευτικός είναι συνοδοιπόρος και συμπαραστάτης στη μαθησιακή πορεία του

Θρησκευτικά Στ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

μαθητή. Προτείνουμε να αρχίσει το μάθημα με κάποιο άκουσμα από τη λατρευτική ακολουθία, στην οποία αναφέρεται. Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενθαρρύνει τους μαθητές του να εντοπίσουν τις θεολογικές αλήθειες των ύμνων που άκουσαν.

Η κυρίαρχη διαθεματική έννοια στο κείμενο είναι αυτή της επικοινωνίας. Ο μαθητής θα πρέπει να αντιληφθεί την ενότητα της Εκκλησίας μας, όπως αυτή βιώνεται μέσα στη λατρεία. Η έννοια της επικοινωνίας, μέσα από την κοινή λατρεία, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο διαθεματικών προεκτάσεων και στα μαθήματα της Ιστορίας, της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, αλλά και στην καθημερινή μας ζωή. Ο μαθητής θα πρέπει να ενθαρρυνθεί για να κάνει τους ανάλογους συσχετισμούς.

Εποπτικά μέσα: χρήση οπτικοακουστικών μέσων (προβολή DVD, διαφανειών, χρήση ηχοσυστήματος κ.λπ.).

1. Πάντα οι άνθρωποι αναζητούν την αλήθεια

Στόχοι

Κύριοι διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να εντοπίσουν και να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι αναζητούν την αλήθεια.
- Να αντιληφθούν γιατί οι άνθρωποι αναζητούν την αλήθεια.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να πληροφορηθούν για την πολύπλευρη και σύνθετη σχέση του ανθρώπου με το Θεό, τον κόσμο, το συνάνθρωπο, τον ίδιο τους τον εαυτό.
- Να κατανοήσουν τη συμβολή των διαφορετικών πολιτισμών στην αναζήτηση της αλήθειας.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Ο άνθρωπος πάντα ρωτούσε για
  - την αρχή και το τέλος του κόσμου
  - το σκοπό της δημιουργίας
  - το νόημα της ζωής
- Αιτίες αναζήτησης της αλήθειας
  - φόβος
  - θαυμασμός
  - άγνοια
  - δίψα για το Θείο
- Οι αρχαίοι πολιτισμοί μάς δίνουν τις δικές τους απαντήσεις
  - Βαβυλώνιοι (ποίημα για τη δημιουργία του κόσμου)
  - Έλληνες (μύθος για τη δημιουργία του ανθρώπου)
  - Αιγύπτιοι (πίστη στη μεταθανάτια ζωή)
- Ο άνθρωπος, ανικανοποίητος, συνεχίζει την αναζήτηση της αλήθειας

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Η διδακτική ενότητα αρχίζει με το «Ημερολόγιο του Ανθρώπου». Στόχος μας είναι να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές για την περιπέτεια αναζήτησης της αλήθειας από τον άνθρωπο και να συμμετέχουν στην πορεία του. Πρωταγωνιστής είναι εδώ ο κάθε άνθρωπος που διψά για την αλήθεια.

Στη διδακτική ενότητα θίγονται οι αιτίες της αναζήτησης της αλήθειας. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει με τη συνεργασία των μαθητών να ανιχνεύσει τα βαθύτερα αίτια της αναζήτησης μιας αλήθειας που θα αντέχει στο χρόνο.

Αναφέρονται επίσης δύο μύθοι για τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναλύσει τους μύθους αυτούς προσθέτοντας επιπλέον πληροφορίες (βλ. Βιβλιογραφία). Είναι δυνατόν επίσης να αναπτυχθεί ένας προβληματισμός για τους λόγους που έκαναν τους ανθρώπους να δημιουργήσουν τους μύθους. Ο μύθος θα πρέπει να αναλυθεί, για να καταδειχθούν τα βαθύτερα νοήματα που εμπεριέχονται σε αυτόν και για να γίνει κατανοητή η λειτουργία του.

Στο μάθημα αναφέρονται οι απόψεις των αρχαίων Αιγυπτίων για τη μεταθανάτια ζωή. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί και σε άλλες αντιλήψεις για το θάνατο και τη μεταθανάτια ζωή, για να μπορούν οι μαθητές να κάνουν τις δικές τους συγκρίσεις.

Στο τέλος της διδακτικής ενότητας ο άνθρωπος εμφανίζεται να συνεχίζει ανικανοποίητος το ταξίδι του. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να επισημάνει τους λόγους αυτής της συνεχιζόμενης αναζήτησης.

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Στο περιεχόμενο της ενότητας θίγεται η έννοια της επικοινωνίας, μέσα από την πορεία αναζήτησης της αλήθειας. Οι απαντήσεις που έδωσαν οι λαοί στο ερώτημα για την αλήθεια καθόρισε τις μορφές επικοινωνίας των ανθρώπων με τους συνανθρώπους τους και τον κόσμο. Η λεγόμενη μετάβαση από το Μύθο στο Λόγο, όπως για παράδειγμα στον αρχαίο ελληνικό κόσμο, οδήγησε σε νέους τρόπους κατανόησης της πραγματικότητας και οργάνωσης των ανθρώπινων σχέσεων.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί:

- *Στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού.* Η ποιότητα της επικοινωνίας του ανθρώπου με το συνάνθρωπο και την κοινωνία καθορίζεται από το περιεχόμενο που δίνεται στην αλήθεια. Η μεταβολή των σχέσεων αυτών συνδέεται με την εξέλιξη του ανθρώπινου πνεύματος.
- *Σε θέματα περιβάλλοντος.* Η άποψη για την αλήθεια, όπως για παράδειγμα ο άνθρωπος ως συνεργάτης του Θεού, η κτίση ως δημιουργία κ.ά., βοηθά τον άνθρωπο να αναπτύξει μια ορθή σχέση με την κτίση και το περιβάλλον.
- *Σε θέματα βίωσης των επιπτώσεων του ψεύδους στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.* Η αλήθεια ως καθημερινή πραγματικότητα, ενδυναμώνει την επικοινωνία των ανθρώπων, ενώ το ψεύδος σημαίνει αλλοτρίωση στις σχέσεις των ανθρώπων.

Εναλλακτικές ή συμπληρωματικές μέθοδοι διδασκαλίας

- Το μάθημα μπορεί να αναπτυχθεί διαλογικά. Οι μαθητές καλούνται να καταγράψουν, αφού χωριστούν σε ομάδες, τα ερωτήματα που βασανίζουν τους ίδιους προσωπικά (η καταγραφή μπορεί να γίνει με brainstorming- ιδεοθύελλα, ή ως απλή καταγραφή). Με βάση τα ερωτήματα αυτά μπορεί να ξεκινήσει το ταξίδι στο χρόνο για να εντοπιστούν οι απαντήσεις που έχουν δοθεί κατά καιρούς.
- Οι μαθητές με έναν γεωγραφικό χάρτη, (προτείνεται η χρήση Παγκόσμιου Χάρτη) μπορούν να ξεκινήσουν μια περιήγηση στο χώρο/χρόνο και να εντοπίσουν τις κοιτίδες του πολιτισμού, γνωρίζοντας ταυτόχρονα κάποιους μύθους που οι πολιτισμοί μάς άφησαν.
- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να διδάξει παρόμοιες ενότητες σε ένα μουσείο. Με αφορμή τα εκθέματα (σαρκοφάγοι, κτερίσματα, λατρευτικά αντικείμενα κ.ά.) μπορεί να αναφερθεί στις απαντήσεις που έχουν δοθεί από διάφορους πολιτισμούς και διάφορες εποχές στα υπαρξιακά ερωτήματα του ανθρώπου (προτείνεται η χρήση του Διαδικτύου για επίσκεψη σε μουσεία που διαθέτουν τέτοια εκθέματα, π.χ. www.louvre.fr/louvrea.htm).

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Το εποπτικό υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είναι:

- Ένας γεωγραφικός χάρτης, για να τοποθετηθεί ο μαθητής στο χώρο, όπου γεννήθηκαν οι σχετικοί μύθοι.
- Παραστάσεις από τους μύθους που αναφέρονται στη διδακτική ενότητα (βλ. Βιβλιογραφία).

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Οι μαθητές, αφού χωριστούν σε ομάδες, μπορούν να δημιουργήσουν μια καλλιτεχνική σύνθεση με θέματα από τους μύθους που αναφέρονται στο μάθημα ή από άλλους μύθους σχετικούς που οι ίδιοι θα έχουν ανακαλύψει. Στόχος μας είναι να συνδεθεί η γνώση που κατακτά ο μαθητής (είτε αυτενεργώντας, είτε με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού) με δραστηριότητες που αναπτύσσουν και άλλες δεξιότητές του.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Αντιστοιχίζω τις φράσεις:

Πίστη στη μεταθανάτια ζωή --	Αίγυπτος
Πλάτωνας --	Αρχαία Ελλάδα
Ποίημα για τη δημιουργία --	Βαβυλώνα
2. Η απάντηση μπορεί να αναπτυχθεί διαθεματικά-διεπιστημονικά. Οι μαθητές θα πρέπει επίσης στη συγκεκριμένη ερώτηση να προβληματιστούν για τη λειτουργία της ιστορικής γνώσης. Η ιστορία δεν μας πληροφορεί μόνο για το παρελθόν, αλλά φωτίζει το παρόν και το μέλλον μας. Ταυτόχρονα ο μαθητής καλείται να καταθέσει τις δικές του προτάσεις για το πρόβλημα της διάσωσης της πολιτιστικής παράδοσης κάθε λαού.
3. Τα παιδιά μπορούν να αναζητήσουν πληροφορίες για αρχαίους λαούς, όπως οι

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

Ασσύριοι, οι Σουμέριοι, οι Βαβυλώνιοι, οι Έλληνες. Ως πηγές πληροφόρησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν: βιβλία ή άλλα έντυπα μέσα, το διαδίκτυο, προφορική πληροφόρηση (συνεντεύξεις) από εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων κ.λπ.

4. Στην άσκηση αυτή προτείνεται να ασχοληθούν οι μαθητές με την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους. Για παράδειγμα, οι μαθητές που μένουν στην Αθήνα μπορούν να ασχοληθούν με τον Παρθενώνα (αρχιτεκτονική, χρήση, έθιμα που είχαν ως κέντρο το ναό κ.λπ.).

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Braudel F., *Γραμματική των πολιτισμών*, μτφρ. Α. Αλεξάκη, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2002.
- Κακριδής Ι. Θ., *Ελληνική Μυθολογία*, τόμ. 1-5, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986.
- Μπέγζος Μ., *Φαινομενολογία της Θρησκείας*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1995.
- www.clab.edc.uoc.gr/seminar/heraklio/promitheas/keimeno1.htm
- www.focusmag.gr/articles/view-article.rx?oid=699

2. Η προσέγγιση της αλήθειας

Στόχοι

Κύριοι διδακτικοί στόχοι.

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι έκαναν πολλές προσπάθειες για να προσεγγίσουν την αλήθεια, με σχετική όμως επιτυχία.
- Να αντιληφθούν ότι ο άνθρωπος με τις δυνάμεις του ανακαλύπτει μόνο ένα μέρος της αλήθειας και όχι την Αλήθεια στην πληρότητά της, που αποκαλύπτεται από τον ίδιο το Θεό.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι.

Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν:

- Για την εξελικτική πορεία του ανθρώπινου πνεύματος. Η φιλοσοφία, που είναι η μήτρα των επιστημών, ήταν η πρώτη προσπάθεια λογικής ερμηνείας του κόσμου και η συμβολή της στην εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού υπήρξε καθοριστική.
- Για την τραγική ποίηση (την ποίηση ή την τέχνη γενικότερα), η οποία είναι ένας άλλος τρόπος αναφοράς του ανθρώπου στο βάθος της πραγματικότητας. Με αυτή ο άνθρωπος έδωσε μοναδική έκφραση στην αγωνία του για τα άλυτα μεγάλα ερωτήματα της ύπαρξης, ενώ με την πίστη του (φλεγόμενη Βάτος-Αποκάλυψη του Θεού) ξεπέρασε τα όρια του νου του και βίωσε την παρουσία του αληθινού Θεού.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Η προσέγγιση της αλήθειας ως προς
  - την αρχή και το τέλος του κόσμου
  - το σκοπό της δημιουργίας
  - το νόημα της ζωής
- Η παραδοχή των ορίων του ανθρώπου (Σωκράτης)
- Η αποκάλυψη του ίδιου του Θεού (φλεγόμενη Βάτος)

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Ο Ευριπίδης επηρεασμένος από το γενικότερο κλίμα αμφισβήτησης της εποχής του (σοφιστική κίνηση, κλονισμός παραδοσιακών αξιών, κ.λπ.) αρνείται να υπακούσει στους δογματισμούς του παρελθόντος. Ο ήρωας της τραγωδίας Βελλεροφόντης αναγνωρίζει τη θεία προέλευση της αλήθειας, αλλά δεν μπορεί να δεχτεί ότι οι θεοί την κρατούν ζηλότυπα δική τους.

Η ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας ξεκινάει με τις θεωρίες των Ιώνων φιλοσόφων για την αρχή του κόσμου. Με τους Σοφιστές και το Σωκράτη η φιλοσοφία στρέφεται στον άνθρωπο (μετάβαση από την κοσμολογία στην ανθρωπολογία).

Ο Βούδας, όπως και άλλοι διδάσκαλοι ανατολικών θρησκειών, αναζητήσε την αλήθεια μέσα από τη γνώση. Η γνώση είναι αυτή που παρέχει το φωτισμό και οδηγεί στην απελευθέρωση από τον κύκλο των μετενσαρκώσεων.

Η βιβλική διήγηση για τη φλεγόμενη Βάτο μάς αποκαλύπτει ότι ο Θεός είναι η Αλήθεια που σώζει.

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Η προσέγγιση της αλήθειας συνδέεται με την εξέλιξη του πολιτισμού, καθώς ο άνθρωπος κατανοεί καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το περιβάλλον, μέσα στο οποίο ζει.

Η μεταβολή της ανθρώπινης αυτοσυνειδησίας είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης με ένα ορισμένο πολιτισμικό περιβάλλον και πηγή νέας πολιτισμικής δημιουργίας (π.χ. με την ανάδυση του φιλοσοφικού στοχασμού στην αρχαία Ελλάδα).

Η αποκάλυψη του Θεού στον άνθρωπο οδηγεί στη συνειδητοποίηση της διαφοράς μεταξύ της αλήθειας, την οποία κατακτά ο άνθρωπος με τις δικές του δυνάμεις και της αλήθειας που αποκαλύπτεται από τον ίδιο το Θεό.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί:

- Σε θέματα ιστορίας του πολιτισμού. Σε εποχές πολιτιστικής ακμής βελτιώνεται και η επικοινωνία μεταξύ των λαών. Ο μαθητής κατανοεί με αυτό τον τρόπο την προσφορά όλων των λαών στο πολιτισμικό γίγνεσθαι.
- Σε θέματα Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής αλλά και καθημερινής ζωής. Η σω-

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

στη σχέση με την αλήθεια βελτιώνει τις ανθρώπινες σχέσεις σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Με αυτό τον τρόπο αναπτύσσεται ο σύγχρονος και ευέλικτος επικοινωνιακά πολίτης, που κατανοεί και αξιολογεί θετικά την πολυπολιτισμικότητα.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα από αρχαίες τραγωδίες, παραστάσεις από τον καθημερινό βίο αρχαίων πολιτισμών, θρησκευτικό και φωτογραφικό υλικό που να συνδέεται με την αναζήτηση της αλήθειας. Με αυτή την αφορμή μπορεί να συζητήσει για την αλήθεια, που εκφράζει η τραγωδία.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρουσιάσει φωτογραφικό υλικό από άλλες θρησκείες και να συζητήσει με τους μαθητές του για τις θρησκευτικές αντιλήψεις και τον πολιτισμό άλλων ανθρώπων και λαών. Προτείνουμε ο εκπαιδευτικός να αναπτύξει αυτή τη δραστηριότητα σε συνεργασία με τους μαθητές του.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. ΔΡΤΡΑΓΙΚΟΙΠΟΙΗΤΕΣ
ΟΛΦΙΛΟΣΟΦΟΙΠΟΛΗ
ΙΘΑΛΗΣΚΜΝΟΚΕΜΚΟ
ΙΛΟΠΘΡΗΣΚΕΙΕΣΠΟΙΜ
ΟΚΟΒΕΛΛΕΡΕΦΟΝΤΗΣ
ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣΝΗΘΘ
ΣΩΚΡΑΤΗΣΘΚΕΠΟΣ
2. Ο Θεός του Χριστιανισμού δεν είναι μια απρόσωπη πραγματικότητα (Μηράχμαν), ή ένας απρόσιτος θεός (Αηλιάχ), αηλιά ο ίδιος αποκαλύπτεται στον άνθρωπο και τον καηί σε προσωπική σχέση μαζί του. Στο Χριστιανισμό, στο πρόσωπο του σαρκωμένου Λόγου του Θεού, αποκαλύπτεται η αλήθεια για το Θεό και τον άνθρωπο. Με τη Θεία Ευχαριστία ο κάθε άνθρωπος μπορεί να γίνε κοινωνός της Αλήθειας, μετέχοντας στο σώμα του Χριστού, την Εκκλήσια.
3. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αναφερθεί στο κήρυγμα του Αποστόλου Παύλου στην Αθήνα και να συνδέσει όλες αυτές τις αναζητήσεις με την πίστη στην αλήθεια, την οποία δε θα την κατακούσε ο άνθρωπος αποκλειστικά με τις δικές του δυνάμεις, αηλιά θα την αποκάλυπτε σε αυτόν ο ίδιος ο Θεός.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Ζιάκας Γ., *Ιστορία των Θρησκευμάτων*, Α΄Τα Ινδικά Θρησκευάματα, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1986.
- Lesky A., *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής Λογοτεχνίας*, μτφρ. Αγ. Τσοπανάκη, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1990.
- McAfee W., *Τα πέντε μεγάλα ζωντανά Θρησκευάματα*, μτφρ. Σ. Αγουρίδη, εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα 1990.

- Ματσούκας Ν., *Ιστορία της φιλοσοφίας. Με σύντομη εισαγωγή στη φιλοσοφία*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1997.
- Μιχαηλίδης Κ., *Πλάτων. Λόγος και Μύθος, Εισαγωγή στην πλατωνική φιλοσοφία*, εκδ. Παπαδήμας, Αθήνα, 1998.
- Ντε Κρεσέντσο Λ., *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας*, μτφρ. Π. Σκόνδρα, εκδ. Οδυσσεάς, Αθήνα 2004.
- Τατάκης Β. Ν., *Ο Σωκράτης. Η ζωή του, η διδασκαλία του*, εκδ. Αστήρ, Αθήνα 1993.
- Τσέλληρ Ε.-Νέστλε Β., *Ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας*, μτφρ. Χ. Θεοδωρίδη, εκδ. Εστίας, Αθήνα 1994.
- www.mythologia.8m.com/velerefontis.html
- http://www.myriobiblos.gr/texts/greek/contacts_evdokimov_sophia.html
- www.myriobiblos.gr/texts/greek/kallistos_dromos_kef6.html (από τη δημιουργία στο Θεό).

3. Ο Χριστός είπε: «Εγώ είμαι η Αλήθεια»

Στόχοι

Κύριοι διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να αντιληφθούν το νόημα της φράσης του Χριστού «Εγώ είμαι η Αλήθεια».
- Να επισημάνουν τους τρόπους, με τους οποίους αυτή η αλήθεια μπορεί να γίνει βίωμα από κάθε άνθρωπο, που ελεύθερα ακολουθεί το Χριστό.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

- Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν ότι ο ερχομός του Χριστού στον κόσμο είναι μια ουσιαστική τομή στην ιστορία, γιατί ο ίδιος ο Θεός αποκαλύπτει την αλήθεια στον άνθρωπο (μετάβαση από την πορεία **προς** την αλήθεια σε μια πορεία **μέσα** στην αλήθεια).
- Οι μαθητές θα πρέπει επίσης να αντιληφθούν τις δύο «όψεις» της αλήθειας: Η αλήθεια που είναι αποτέλεσμα νοητικών διεργασιών και η αλήθεια που είναι δωρεά και αποκάλυψη του ίδιου του Θεού.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Ο Χριστός αποκαλύπτει στους μαθητές του ότι αυτός είναι η αλήθεια
- Ο Πιλάτος δεν μπορεί να κατανοήσει ότι η αλήθεια είναι ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός
- Η αλήθεια δεν είναι κάποια αφηρημένη θεωρία, αλλά ένα συγκεκριμένο Πρόσωπο

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Η επικοινωνία ορίζεται ως συνεχής και δυναμική διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ τουλάχιστον δύο μερών με σκοπό την επίτευξη συγκεκριμένων στό-

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

ων. Η επικοινωνία πραγματοποιείται με τη χρήση διαφόρων κωδίκων, οι οποίοι διακρίνουν την επικοινωνία σε λεκτική και μη λεκτική. Η λεκτική επικοινωνία χρησιμοποιεί το λόγο (προφορικό ή γραπτό), ενώ η μη λεκτική σύμβολα, όπως οι κινήσεις του σώματος, η αφή κ.λπ.

Η εξοικείωση των μαθητών με την ποικιλία των κωδίκων επικοινωνίας τους καθιστά νοητικά και κοινωνικά ευέλικτους. Οι μαθητές αντιλαμβάνονται τις έννοιες του πολιτισμού, της διαπολιτισμικής διάστασης, της μεταβολής, της αλληλεπίδρασης και άλλων διαθεματικών εννοιών, μέσα από τη μεταβολή των συμβόλων επικοινωνίας. Η ευαισθητοποίηση των μαθητών για την έννοια της επικοινωνίας συνδέει τη σχολική γνώση με την καθημερινή ζωή.

Στη συγκεκριμένη ενότητα η έννοια της επικοινωνίας αναπτύσσεται σε συνάρτηση με την ομοιότητα και τη διαφορά. Η επικοινωνία του Χριστού με τον Πιλάτο ήταν επικοινωνία λεκτική αλλήλα όχι ουσιαστική, εφόσον ο Πιλάτος έρχεται σε επαφή με την αλήθεια, αλλήλα δεν την αναγνωρίζει. Η αποκάλυψη της αλήθειας από το Χριστό στους μαθητές καθορίζεται από την απροϋπόθετη εμπιστοσύνη και τη γνήσια επικοινωνία ως γεγονός συνάντησης προσώπων που είναι η βάση για μετοχή στην αλήθεια.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί:

- *Σε θέματα Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.* Η επικοινωνία ως γεγονός συνάντησης και σχέσης προσώπων προσδιορίζει την ποιότητα των ανθρώπινων σχέσεων και συντείνει στη καθιέρωση πολιτικών και κοινωνικών αλληλαγών, που στηρίζονται στο σεβασμό του ανθρώπινου προσώπου.
- *Σε θέματα καθημερινής ζωής.* Η επικοινωνία ως συνάντηση απροϋπόθετη και ουσιαστική, συμβάλλει στη βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων.
- *Στο σύγχρονο αγώνα για τα δικαιώματα του ανθρώπου.* Η ιερότητα του ανθρώπινου προσώπου ως δημιουργήματος κατ' εικόνα Θεού, έδωσε νέα πνοή στον αγώνα για ελευθερία, κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Ο Πόντιος Πιλάτος φαίνεται ότι, παρά την αρχική προσπάθειά του να αποδώσει δικαιοσύνη, στο τέλος, προτάσσοντας το ατομικό του συμφέρον, καταδικάζει το Χριστό σε σταυρικό θάνατο. Με αφετηρία τις διηγήσεις των Ευαγγελιστών οι μαθητές μπορούν να συλλέξουν περισσότερες πληροφορίες για τη «δίκη του Χριστού» και για την προσωπικότητα του Πιλάτου.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Οι μαθητές μπορούν με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού να συγκεντρώσουν πληροφορίες για τη δίκη του Σωκράτη. Στη συνέχεια, μπορεί να οργανωθεί μία συζήτηση «στρογγυλής τραπέζης» για ομοιότητες – διαφορές με τη «δίκη του Χριστού».

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Λάθος, Λάθος, Σωστό.

2. Πυρήνας της απάντησης των μαθητών πρέπει να είναι ότι η Αλήθεια που σώζει δεν είναι ιδέα ή κάτι το αφηρημένο, αλλά ελεύθερη αποδοχή του δώρου του «καινού είναι», το οποίο χαρακτηρίζεται ως ελευθερία. Ο Χριστός είναι η Αλήθεια που μας ελευθερώνει και ο άνθρωπος αληθεύει μόνο ως ελευθερία. Η διαφορά αυτής της αλήθειας από την αλήθεια της κρατικής εξουσίας εκείνης της εποχής, φαίνεται ακόμα στην ποιότητά της και στον τρόπο επιβολής της στους ανθρώπους.
3. Οι μαθητές με τη βοήθεια του δασκάλου τους αναπαριστούν τη σκηνή συνάντησης του Χριστού με τον Πιλάτο, με σκοπό να συνειδητοποιήσουν την κρισιμότητα της συνάντησης αυτής, όπως προκύπτει από την ενότητα.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Δεληκωσταντής Κ., Το ήθος της ελευθερίας. Φιλοσοφικές απορίες και θεολογικές αποκρίσεις, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1990.
- Μπερντιάεφ Ν., *Αλήθεια και Αποκάλυψη*, μτφρ. Χ. Ματθεβίτση, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1966.
- Φυτάς Σ. (επιμ.), *2000 Χρόνια Μετά. Τίνα με λέγουσιν οι άνθρωποι είναι;*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1999.
- www.myriobiblos.gr/texts/greek/kallistos_dromos_prologos.html
- www.i-m-attikis.gr/html/gr/prosvasis/04/06.htm
- www.i-m-attikis.gr/html/gr/prosvasis/37/01.htm

4. Μια συνάντηση με την Αλήθεια

Στόχοι

Κύριοι διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να αντιληφθούν ότι η αλήθεια δεν είναι μια θεωρητική αναζήτηση αλλά προσωπική συνάντηση με το Χριστό.
- Να κατανοήσουν επίσης ότι ο Χριστός αποκαλύπτεται ως Αλήθεια σε όσους τον πλησιάζουν ελεύθερα.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

- Να αναγνωρίσουν οι μαθητές την αξία του προσώπου, ανεξάρτητα από τις ιδιαιτερότητές του.
- Να καλλιιεργήσουν στάση αποδοχής των συνανθρώπων τους και του πολιτισμού τους.

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Σύνδεση με τα προηγούμενα
  - στο πρόσωπο του Χριστού εκπληρώνονται οι προφητείες
  - η κλήση των πρώτων μαθητών
- Η συνάντηση του Χριστού με το Ναθαναήλ
  - οι ενδοιασμοί του Ναθαναήλ για τη μεσσιανικότητα του Χριστού
  - η αποδοχή της αλήθειας του Χριστού από το Ναθαναήλ
- Η Αλήθεια είναι ένα συγκεκριμένο Πρόσωπο

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Κατά την ανάπτυξη της διδακτικής ενότητας θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι βασική προϋπόθεση μετοχής στην αλήθεια είναι η ελεύθερη βούληση του ανθρώπου. «Ναθαναήλ» είναι ο καθένας που δέχεται ελεύθερα την πρόσκληση «ἔρχου καὶ ἴδε».

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Η διάθεση για επικοινωνία και το άνοιγμά μας προς τους άλλους δημιουργεί και στο συνάνθρωπο ανάλογη συμπεριφορά. Προϋπόθεση της ανταπόκρισης του άλλου είναι το δικό μας πρώτο βήμα.

Η διαθεματικότητα μπορεί να λειτουργήσει επίσης με αναφορές:

- *Σε θέματα Πολιτικής και Κοινωνικής αγωγής.* Η σημασία της αλληλογνωριμίας και της διαπολιτισμικής επικοινωνίας οδηγεί στην υπέρβαση προκαταλήψεων και απορρίψεων. Το «ἔρχου καὶ ἴδε» μπορεί να λειτουργήσει ως έννοια – κλειδί της διαπολιτισμικής αγωγής.
- *Σε θέματα Ιστορίας.* Μπορεί να τονιστεί από τον εκπαιδευτικό ότι μικροί λαοί επανειλημμένα αναδείχθηκαν σε ευεργέτες της ανθρωπότητας.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Η μεταστροφή του Αποστόλου Παύλου είναι ένα ακόμη παράδειγμα συνάντησης του ανθρώπου με την Αλήθεια, που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του μαθήματος. Ο Παύλος, φανατικός διώκτης των χριστιανών, έπειτα από τα θαυμαστά γεγονότα της συνάντησής του με το Χριστό στο δρόμο του προς την Δαμασκό, μετατρέπεται σε ένα φλογερό κήρυκα του Ευαγγελίου. Ο δάσκαλος έχει τη δυνατότητα να αναγνώσει στους μαθητές τα περιστατικά της μεταστροφής του Παύλου (Πράξεις 9,1-19) και στη συνέχεια να επισημανθούν ομοιότητες και διαφορές με το κείμε-

νο της ενότητας, να συζητήσουν και να προβληματιστούν για τις άστοχες υπαρξιακές επιλογές και για την Αλήθεια που σώζει και τέλος να εξαχθούν συμπεράσματα.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Οι μαθητές μπορούν με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού να παρουσιάσουν, από τη σύγχρονη πραγματικότητα, προκαταλήψεις απέναντι σε συνανθρώπους μας, λόγω καταγωγής, κοινωνικής τάξης, φυλής, φύλου κ.λπ. Στη συνέχεια μπορεί να συζητηθεί, αν αυτές συμβιβάζονται με το πνεύμα του Ευαγγελίου της αγάπης και ποια θα πρέπει να είναι η στάση των χριστιανών.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Αναζήτηση της αλήθειας, μέσα στην Αλήθεια, ο Υιός του Θεού, σπουδαία πράγματα.
2. Οι μαθητές μπορούν να επισημάνουν: την αρχική δυσπιστία του Ναθαναήλ, την προκατάληψη που έδειξε για την καταγωγή του Χριστού, αλλά και τη γρήγορη υπέρβαση των ενδοιασμών του. Τέλος, οι μαθητές πρέπει να επισημάνουν την πηγαία ανταπόκριση του Ναθαναήλ στο κάλεσμα του Χριστού.
3. Οι μαθητές, από τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει μέχρι τώρα, μπορούν να αναφέρουν κάποια σημαντικά γεγονότα από τη ζωή του Χριστού (Διδασκαλία, Θαύματα, Πάθος, Ανάσταση κ.ά.). Η ερώτηση προσφέρεται για σύνδεση της γνώσης που έχει αποκτηθεί στις προηγούμενες τάξεις, με τις γνώσεις που παρέχει η συγκεκριμένη ενότητα.
4. Η ερώτηση μπορεί να αναπτυχθεί διαθεματικά. Προτείνουμε, αν ο εκπαιδευτικός θεωρεί ότι το θέμα ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των παιδιών, η ερώτηση ν' αναπτυχθεί ως σχέδιο εργασίας (βλ. Η. Ματσαγγούρας, *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική Αναπλησίωση και Σχέδια Εργασίας*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2002, σ.217-296). Για το ρατσισμό και την ξενοφοβία ως σχέδιο διαθεματικής ανάπτυξης μπορεί ο εκπαιδευτικός να αντλήσει πληροφορίες από διττακούς τόπους που προτείνουμε στη Βιβλιογραφία.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Γιανναράς Χ., *Η ελευθερία του ήθους*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1986.
- Πατρώνος Γ., *Η ιστορική πορεία του Ιησού από τη φάτνη ως τον κενό τάφο*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1997.
- <http://www.i-m-attikis.gr/html/gr/prosvasis/04/06.htm>

5. Το Ευαγγέλιο: Το βιβλίο της Αλήθειας

Στόχοι

Κύριοι διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Στο πλαίσιο της ενότητας να κατανοήσουν γιατί το Ευαγγέλιο είναι η πρωταρχι-

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

κή και κορυφαία πηγή της χριστιανικής αλήθειας για τη ζωή.

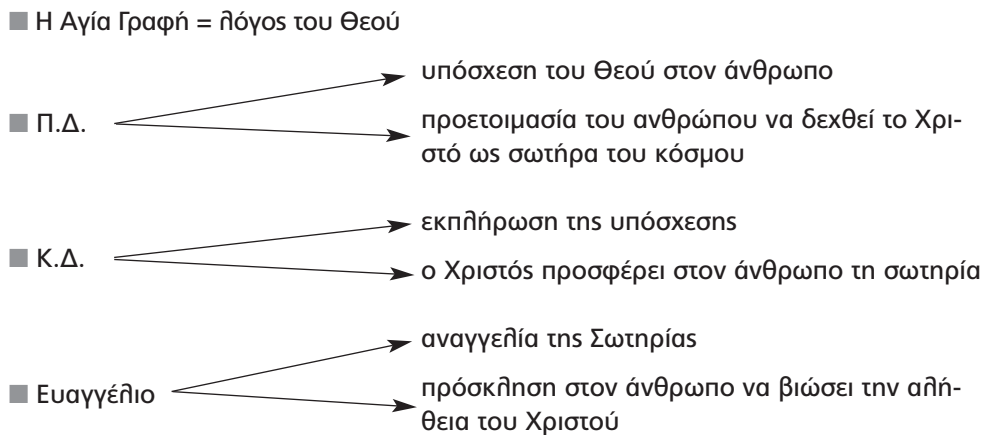
- Να καταλάβουν ότι η μελέτη του είναι ο δρόμος για να προσεγγίσουμε την αλήθεια της αυθεντικής ζωής, όπως τη δίδαξε ο Χριστός.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να αντιληφθούν τη σπουδαιότητα της Αγίας Γραφής ως λόγου του Θεού.
- Να γνωρίσουν σε γενικές γραμμές το περιεχόμενο της Π.Δ.
- Να γνωρίσουν σε γενικές γραμμές το περιεχόμενο της Κ.Δ.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Αποσαφήνιση θεολογικών όρων

- *Διαθήκη*: η συμφωνία μεταξύ Θεού και ανθρώπου με στόχο την επιστροφή του ανθρώπου στο Θεό. Ο όρος Διαθήκη σημαίνει επίσης την έκφραση της θέλησης του Θεού να προσφέρει τη σωτηρία στον άνθρωπο, όχι όμως χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεση του τελευταίου.
- *Ευαγγέλιο*: περιέχει την αναγγελία της σωτηρίας. Είναι η πρωταρχική πηγή της χριστιανικής αλήθειας.

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα μέσα από τη διδασκαλία της παραπάνω ενότητας να κατανοήσουν ότι, διαμέσου της Αγίας Γραφής και ιδιαίτερα του Ευαγγελίου, μπορεί ο άνθρωπος να βιώσει το χαρμόσυνο μήνυμα της σωτηρίας του ως κοινωνίας με το Θεό και το συνάνθρωπο. Μπορούν επίσης να αντιληφθούν ότι εντάσσονται σε ένα πλήγμα σχέσεων, αφού το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία περιλαμβάνει όλους τους ανθρώπους.

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- Στη λογοτεχνική σπουδαιότητα των βιβλίων της Καινής Διαθήκης. Είναι σημαντικό να τονισθεί η συμβολή της Καινής Διαθήκης στην ανάπτυξη της παγκόσμιας λογοτεχνίας.
- Στην ελληνική γλώσσα, στην οποία γράφτηκαν τα Ευαγγέλια. Η ελληνική γλώσσα, που χρησιμοποιούν οι Ευαγγελιστές, δίνει τη δυνατότητα να αναφερθούμε αφενός στην ιστορική συνάντηση Ελληνισμού και Χριστιανισμού και αφετέρου στην επικοινωνία των λαών της εποχής με τη χρήση της γλώσσας αυτής.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να διδάξει τη συγκεκριμένη ενότητα, προβάλλοντας ορισμένες διαφάνειες, οι οποίες παρουσιάζουν κάποια από τα γεγονότα που συνδέονται με τη σωτηρία του ανθρώπου και βέβαια περιέχονται στα βιβλία της Καινής Διαθήκης. Στη συνέχεια θα πρέπει να δοθεί έμφαση στους βασικούς διδακτικούς στόχους, έτσι ώστε να παρακινηθούν οι μαθητές για μια βαθύτερη γνωριμία με την Αγία Γραφή.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να οργανώσει με τους μαθητές τη συγκέντρωση βοηθητικού υλικού από τον Τύπο, από άλλα βιβλία, από τον κινηματογράφο κ.λπ., με θέμα το Ευαγγέλιο και τα γεγονότα που εξιστορεί. Το βοηθητικό υλικό που θα συγκεντρωθεί μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλούς τρόπους (π.χ. οργάνωση μιας έκθεσης, όπου θα προβληθούν τα έργα των μαθητών πριν από τις διακοπές των Χριστουγέννων).

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Οι μαθητές μπορούν να σχηματίσουν δικές τους προτάσεις υποβοηθούμενοι από τον εκπαιδευτικό. Το κείμενο του μαθήματος μπορεί να τους βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση.
2. Το κείμενο που καλούνται να γράψουν μπορεί να περιέχει στοιχεία που δεν έχουν προκύψει μέσα από το μάθημα.
3. Υπάρχει η δυνατότητα να γίνουν αναφορές στη διάδοση της Αγίας Γραφής και τη σημασία της για το Χριστιανισμό σήμερα, καθώς και για τη συνάντησή του με τις άλλες θρησκείες. Είναι απαραίτητο να καταδειχθεί η κορυφαία σημασία της Καινής Διαθήκης στην προσπάθεια του ανθρώπου να πλησιάσει τον Θεό.
4. Οι μαθητές μπορούν να επισημάνουν την ομοψυχία των πρώτων χριστιανών και να προβούν σε μία σύγκριση με την οργάνωση των ενοριών της Εκκλησίας, όπου, σε πολλές περιπτώσεις, διασώζεται η μακραίωνη αυθεντική παράδοσή της.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Αγουρίδης Σ., *Εισαγωγή εις την Καινήν Διαθήκην*, Αθήνα 1971.
- Βούλγαρης Χ., *Εισαγωγή εις την Καινήν Διαθήκην*, τόμ. 2, Αθήνα 2003.
- Καραβιδόπουλος Γ., *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1990.

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

- Φλωρόφσκυ Γ., *Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοσις*, μτφρ. Δ. Τσάμη, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1976.
- <http://www.myriobiblos.gr/bible/nt2/default.asp> (στον διαδικτυακό τόπο Myriobiblos της Εκκλησίας της Ελλάδος προσφέρεται το κείμενο της Αγίας Γραφής σε ψηφιακή μορφή με Πατερική Ερμηνεία).

6. Ησαΐας: Ο προφήτης που μίλησε για την Αλήθεια

Στόχοι

Κύριοι διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

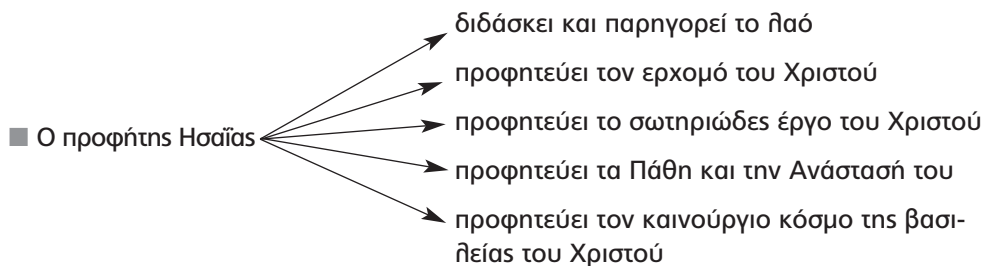
- Να γνωρίσουν, στο πλαίσιο της ενότητας, μια μεγάλη μορφή της Παλαιάς Διαθήκης και της Εκκλησίας.
- Να δικαιολογήσουν επίσης το χαρακτηρισμό του Ησαΐα ως Προφήτη-Ευαγγελιστή.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να έρθουν σε επαφή με τον προφητικό λόγο και να κατανοήσουν τη σπουδαιότητά του.
- Να ανακαλύψουν την ιδιαίτερη θέση των προφητών στην Εκκλησία.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Αποσαφήνιση θεολογικών όρων

Προφύτες: Οι άνθρωποι που ήταν φορείς της Θείας Αποκαλύψεως, μιλούσαν εξ ονόματος του Θεού και προετοίμαζαν το λαό να δεχθεί τον αναμενόμενο Σωτήρα.

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Η προσωπικότητα του Προφήτη Ησαΐα, η διδασκαλία και η δράση του είναι δυνατόν να αποτελέσουν την αφορμή, ώστε να διαπιστώσουν οι μαθητές την εμπέδεια

της έννοιας της αλληλεπίδρασης και της μεταβολής στη ζωή των ανθρώπων. Οι προφητείες και το κήρυγμά του αποβλέπουν στη συμφιλίωση και στην αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων, αλληλά οδηγούν και στη σταδιακή κατανόηση των γεγονότων της Θείας Οικονομίας, της θείας παρέμβασης για τη σωτηρία του ανθρώπου και του κόσμου. Η συνάντηση των πολιτισμών μπορεί να οδηγήσει είτε σε ένα δημιουργικό αλληλοεμπλουτισμό είτε σε μια καταστροφική σύγκρουση (βλ. Σ. Χάντιγκτον, *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*, μτφρ. Σ. Ριζοθανάση, εκδ. Τερζόπουλος, Αθήνα 1998).

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- Στο μάθημα της Ιστορίας. Σε ιστορικά γεγονότα της εποχής του προφήτη Ησαΐα (8ος αιώνας π.Χ.) και σε διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης των Ισραηλιτών και της μονοθεϊστικής θρησκείας τους από γειτονικούς λαούς (Ασσύριους, Βαβυλώνιους, Αιγύπτιους).
- Στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Το μήνυμα των προφητών διατηρεί την επικαιρότητά του και σήμερα. Ο σύγχρονος άνθρωπος μπορεί να διδαχθεί από προφητικές μορφές, όπως ο Ησαΐας, πίσω από το κήρυγμα του οποίου βρισκόταν ένας βίος αγιότητας και μαρτυρίας, με κορύφωση το μαρτυρικό του θάνατο στα χρόνια του βασιλιά Μανασσή.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να εστιάσει την προσοχή του στην κατανόηση των προφητειών του Ησαΐα για το πρόσωπο και το έργο του Χριστού. Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να συσχετίσουν ορισμένες πτυχές του έργου του Χριστού με τις προφητείες του Ησαΐα και να διαπιστώσουν την επικαιρότητα της Αγίας Γραφής.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Με αφορμή την επίσκεψη σε μια Εκκλησία, μπορεί ο εκπαιδευτικός να εστιάσει την προσοχή των μαθητών στο τύμπανο του τρούλου, όπου παρουσιάζεται ο Ησαΐας και άλλοι προφύτες. Στη συνέχεια μαθητές, που είχαν εκ των προτέρων συγκεντρώσει πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Ησαΐα, τις παρουσιάζουν και ακολουθεί συζήτηση για τη σπουδαιότητα της διδασκαλίας του. Η ύπαρξη και άλλων αγιογραφιών ή φορητών εικόνων με θέματα από την Παλαιά Διαθήκη μπορεί να βοηθήσει ακόμη περισσότερο τον εκπαιδευτικό στην προσπάθειά του.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. α) Ο προφήτης Ησαΐας *έζησε αιώνες πριν από το Χριστό* β) χαρακτηρίστηκε ως «ευαγγελιστής», γιατί *μίλησε με αρκετές λεπτομέρειες για το πρόσωπο και το έργο του Χριστού αιώνες πριν από τη γέννησή του.*
2. Για την απάντηση αυτής της ερώτησης οι μαθητές μπορούν ελεύθερα να επιλέξουν κάποιους στίχους που υπάρχουν σε μετάφραση στο βιβλίο του μαθητή και

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

- να εξηγήσουν, με βάση το κείμενο του μαθήματος, πώς αυτοί επαληθεύτηκαν.
3. Οι μαθητές μπορούν να αναφερθούν στον προφήτη Μιχαΐα, που εναντιώθηκε στην κοινωνική αδικία και επισήμανε τα αίτια της (απομάκρυνση των συμπατριωτών του από το Θεό και θρησκευτική κατάπτωση της Ιουδαϊκής κοινωνίας). Παράλληλα μπορούν να κάνουν ανάλογες συγκρίσεις με περιπτώσεις κοινωνικής αδικίας στις μέρες μας.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Δόικος Δ., *Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη*, Θεσσαλονίκη 1985.
- Μπρατσιώτης Π., *Ο Προφήτης Ησαΐας*, Αθήναι 1956.
- Τρεμπέλας Π., *Υπόμνημα εις τον Προφήτην Ησαΐαν*, εκδ. Σωτήρ, Αθήναι 1968.
- http://www.apostoliki-diakonia.gr/bible/old_testament/index.html (στον διαδικτυακό τόπο της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος προσφέρεται συλλογή κειμένων που αναφέρονται στην Παλαιά Διαθήκη).

7. Ψαλμοί: Ποιήματα αναζήτησης και έκφρασης της αληθινής ζωής

Στόχοι

Κύριος διδακτικός στόχος:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να κατανοήσουν ότι οι Ψαλμοί εκφράζουν σε ποιητική γλώσσα την αλήθεια για το Θεό.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τους Ψαλμούς.
- Να διαπιστώσουν ότι οι Ψαλμοί είναι ένα ξεχωριστό λογοτεχνικό είδος.
- Να αντιληφθούν ότι οι Ψαλμοί αποτελούν κοινή κληρονομιά και συνδεδετικό κρίκο με τον Ιουδαϊσμό αλλά και με τις άλλες χριστιανικές ομολογίες.

25

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Η ιδιαίτερη αξία του βιβλίου των Ψαλμών
  - υμνούν το Θεό
- Οι Ψαλμοί
  - εκφράζουν ευγνωμοσύνη και ελπίδα στο Θεό
  - μάς στηρίζουν στις δυσκολίες
  - προαναγγέλλουν τον ερχομό του Χριστού
- Οι Ψαλμοί στη Λατρεία της Εκκλησίας

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Στην ενότητα αυτή η έννοια της επικοινωνίας είναι κυρίαρχη, αφού το βιβλίο των Ψαλμών, που θεωρείται ως ένα από τα αριστουργήματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας, προσφέρει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να επικοινωνήσει με το Θεό αλληλά και με το συνάνθρωπό του, και εκφράζει με απaráμιλλο τρόπο ποικίλα θρησκευτικά συναισθήματα και βιώματα της ανθρώπινης ψυχής. Το Ψαλτήρι προσφέρει σημαντική βοήθεια στο χριστιανό, που αντιλαμβάνεται τις ομοιότητες και τις διαφορές στη συμπεριφορά και στον τρόπο ζωής των ανθρώπων και επιδιώκει να είναι συνειδητό μέλος του σώματος της Εκκλησίας.

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- *Σε λογοτεχνικά κείμενα.* Υπάρχει ολόκληρη φιλολογία με κείμενα που είναι άμεσα ή έμμεσα επηρεασμένα από τους Ψαλμούς. Προτείνονται ως παράδειγμα οι στίχοι που περιλαμβάνονται στο διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «Η Γλυκοφιλούσα»:

Και πάλι κίνησα να 'ρθώ, Χριστέ μου στην αυλή σου,
να σκύψω στα κατώφλια σου τα τρισαγαπημένα,
οπού με πόθο αχόρταγο τα λιαχταρά η ψυχή μου.

.....

Η σάρκα μου αναγάλλησε σιμά σου κ' η καρδιά μου.
Το χελιδόνι νύρε φωλιά και το τρυγόνι σκέπη,
να βάλουν τα πουλάκια τους, τα δόλια, να πηλαγιάσουν,
τον ιερό σου το βωμό, αθάνατε Χριστέ μου.

.....

Κάληλιο μια μέρα στη δική σ' αυλή, παρά χιλιάδες
στον ίσκιο ας είμαι του ναού σαν παραπεταμένος
καλύτερα, παρά να ζω σ' αμαρτωλών ημερία.

Όπως ο ίδιος ο Παπαδιαμάντης αναφέρει, οι στίχοι αυτοί είναι εμπνευσμένοι από τον 83ο Ψαλμό, ο οποίος αρχίζει ως εξής: «'Ως αγαπητά τά σκηνώματά σου, Κύριε τών δυνάμεων, έπιποθεϊ καί έκλείπει ή ψυχή μου εις τας αύλάς του Κυρίου». Επίσης, οι εικόνες και οι μεταφορές που χρησιμοποιούνται στους Ψαλμούς μπορούν να αποτελέσουν για τους μαθητές αντικείμενο συζήτησης και επεξεργασίας.

- *Σε αρκετούς Ψαλμούς που γράφτηκαν με αφορμή ιστορικά γεγονότα.* Κάποιοι Ψαλμοί έχουν ιδιαίτερο ιστορικό υπόβαθρο. Αυτό προσφέρει τη δυνατότητα να ανατρέξουμε στο μακρινό παρελθόν και στα προβλήματα που απασχολούσαν τους ανθρώπους εκείνης της εποχής. Η βασιλεία του Δαβίδ, η αιχμαλωσία των Εβραίων και άλλα γεγονότα μπορούν συγκριθούν με σύγχρονες καταστάσεις και να γίνουν αντίστοιχες αναφορές.

Θρησκευτικά Στ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

- Στην καθημερινή ζωή. Οι Ψαλλμοί θα εκφράζουν πάντα τη φλογερή πίστη, την ταπεινοφροσύνη, την ανάγκη μετάνοιας, την αγωνία του ανθρώπου να γνωρίσει την αλήθεια και να πλησιάσει το Θεό. Η μετάνοια, η δοξολογία, η ταπεινοφροσύνη, η υπομονή γίνονται, έτσι, αρετές, που δεν αφορούν μόνο τη σχέση μας με το Θεό, αλλά διαμορφώνουν τη σχέση και κοινωνία μας με τους συνανθρώπους μας. Μπορεί τέλος να αξιοποιηθεί διδακτικά το γεγονός ότι οι Ψαλλμοί έχουν ιδιαίτερη θέση στην Ιουδαϊκή θρησκεία αλλά και στη χριστιανική λατρεία.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει έναν ψαλλμό που θα τον χρησιμοποιήσει ως βάση για να διδάξει τη συγκεκριμένη ενότητα. Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να τον αναλύσουν, να τον συνδέσουν με τη σύγχρονη πραγματικότητα και τέλος να ζωγραφίσουν συγκεκριμένες εικόνες, με βάση διάφορα αποσπάσματα του συγκεκριμένου ψαλλμού.

- Στην παραπάνω εικόνα υπάρχει η προμετωπίδα του Ψαλτηρίου Δαβίδ (Βενετία 1782) σε Τουρκική γλώσσα με ελληνικό αλφάβητο, δείγμα της ονομαζόμενης «Καραμανλίδικης γραφής». Με τον όρο «Καραμανλίδικη φιλολογία», εννοούνται τα κείμενα, ιδίως χριστιανικού, αλλήλα και γενικότερα πολιτιστικού περιεχομένου, που έχουν σκοπό να στηριχτεί ο συμπαγής ελληνορθόδοξος πληθυσμός στο εσωτερικό της Μ. Ασίας (Καϊσάρεια, Νίγδη, κ.λπ.), που έχασε τη γλώσσα του, αλλά διατήρησε τη χριστιανική του πίστη. Οι μαθητές μπορούν να παροτρυνθούν από τον εκπαιδευτικό να διερευνήσουν το συγκεκριμένο ζήτημα και παράλληλα να κατανοήσουν την ιδιαίτερη αξία του Ψαλτηρίου για τη διαφύλαξη της αυθεντικής χριστιανικής πίστης.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Αφού αναγνωσθεί ένας Ψαλλμός, ο εκπαιδευτικός μπορεί να προτρέψει τους μαθητές του να ανακαλύψουν:

- Τις εκφράσεις της θρησκευτικότητας που περιέχει.
- Τις αλήθειες που εκφράζει.
- Τα συναισθήματα που δημιουργεί.
- Ποιήματα σε διάφορες ποιητικές συλλογές, που έχουν ανάλογο θέμα και εκφράζουν παρόμοια συναισθήματα.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Προτείνεται να τονιστεί η σημαντική θέση της ποίησης για τη ζωή του ανθρώπου σε κάθε εποχή, τα συναισθήματα που εκφράζει κ.λπ. Μπορούν να γίνουν αναφορές σε σύγχρονους ποιητές και να συνδεθούν έτσι τα Θρησκευτικά με τη Γλώσσα και τη Λογοτεχνία.
2. Τα ομηρικά έπη και οι ελεγείες είναι μερικά είδη ποίησης, που θα μπορούσαν να παρουσιάσουν οι μαθητές στην τάξη, χρησιμοποιώντας βέβαια κάποιες από τις μεταφράσεις τους.
3. Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να περιγράψουν ποια συναισθήματα εκφράζουν οι συγκεκριμένοι στίχοι και μ' αυτό τον τρόπο να τους αναλύσουν. Μπορούν να προταθούν η χαρά, η ελπίδα και η ευγνωμοσύνη προς το Θεό, που είναι μερικά από αυτά τα συναισθήματα.
4. Τα κοντάκια του Ρωμανού του Μελωδού, που δημιουργήθηκαν τον 6ο αιώνα και είναι κείμενα अपαράμιλλης λογοτεχνικής αξίας και οι κανόνες του Ανδρέα Κρήτης, του Κοσμά του Μελωδού και του Ιωάννη του Δαμασκηνού είναι τα είδη της θρησκευτικής ποίησης, στα οποία μπορούν να αναφερθούν οι μαθητές.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Βέλλης Β., *Εκλεκτοί Ψαλλμοί (Εισαγωγή – Κείμενο – Ερμηνεία)*, Αθήνα 1955.
- Γιαννακόπουλος Ι., *Οι Ψαλλμοί*, Αθήνα 1965.
- Καρράς Σ., *Μέθοδος Ελληνικής Μουσικής Θεωρητικών*, τόμ. 2, Αθήνα 1992.
- Κωνσταντίνου, Γ., *Θεωρία και πράξις της βυζαντινής μουσικής*, τόμ. 2, Αθήνα 1997.
- Χατζηκώστας, Λ., *Οι Ψαλλμοί. Έμμετρα απόδοση στη νεοελληνική*, Λευκωσία 2000.
- <http://www.byzantinechant.com>
- <http://www.ixoxroma.gr>
- <http://www.hymns.gr/>
- <http://www.idimelon.gr>
- <http://www.byzantine-musics.com>

(Στις παραπάνω διαδικτυακές διευθύνσεις ο εκπαιδευτικός έχει στη διάθεσή του πλούσιο ηχητικό και οπτικό υλικό, πληροφορίες σχετικά με την ιστορική εξέλιξη της βυζαντινής μουσικής κ.λπ.).

8. Το βιβλίο της Αλήθειας στη Θεία Λατρεία

Στόχοι

Κύριοι διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται το Ευαγγέλιο στη Θεία Λατρεία.

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

- Να επισημάνουν πως μέσα από αυτή τη χρήση μπορούν να συναντηθούν κάθε φορά με την Αλήθεια.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να έρθουν σε ευρύτερη επαφή με τη λατρεία της Εκκλησίας.
- Να κατανοήσουν τη σημασία και τη σπουδαιότητα συγκεκριμένων λατρευτικών πράξεων που συνδέονται με το Ευαγγέλιο.
- Να αντιληφθούν την ιδιαίτερη σημασία του κηρύγματος στην ορθόδοξη παράδοση.
- Να πληροφορηθούν για τα ιερά βιβλία άλλων θρησκειών.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Ο λόγος του Θεού είναι πνευματική τροφή για τον άνθρωπο
- Η σημασία της χρήσης του Ευαγγελίου:
  - α) στη Θεία Ευχαριστία
  - β) στα υπόλοιπα μυστήρια της Εκκλησίας
  - γ) στις γιορτές της Εκκλησίας
  - δ) στο κήρυγμα

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Με τη συγκεκριμένη ενότητα παρέχεται η δυνατότητα, με αφορμή τη θέση του Ευαγγελίου στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας, να κατανοήσουν οι μαθητές ότι μέσα από τα μυστήρια της Εκκλησίας, ο λόγος του Θεού που είναι άμεσα συνδεδεμένος με τη Θεία Ευχαριστία, βοηθά τον άνθρωπο όχι μόνο να επικοινωνήσει, αλλά πολύ περισσότερο να ενωθεί με τους συνανθρώπους του και με το Χριστό. Η Αγία Γραφή στη λειτουργική της χρήση βεβαιώνει και μαρτυρεί τη συνάντηση Θεού και ανθρώπου εν Χριστώ και υπογραμμίζει τη σημασία της Θείας Λατρείας στη ζωή του πιστού.

29

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- *Σε θέματα Τέχνης.* Με αφορμή την εικόνα του πολύτιμου φιλοτεχνημένου λειτουργικού Ευαγγελίου, που υπάρχει στην συγκεκριμένη ενότητα, μπορεί να γίνουν αναφορές στη χριστιανική τέχνη ως μέσο αναγωγής του ανθρώπου προς το Θεό και μιας βαθύτερης επικοινωνίας μεταξύ των πιστών.
- *Στην καθημερινή ζωή.* Με τη συνειδητή συμμετοχή των χριστιανών στα μυστήρια της Εκκλησίας, ο άνθρωπος γεννιέται, τρέφεται, συνδέεται με το Χριστό και το συνάνθρωπό του. Ο εκπαιδευτικός μπορεί επίσης να κάνει σύντομες αναφορές σε όλα τα μυστήρια της Εκκλησίας και στη σπουδαιότητά τους.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Οι μαθητές της τάξης μπορούν να δημιουργήσουν οι ίδιοι το υλικό γι' αυτή τη δι-

δακτική ενότητα. Το σχετικό ντοσιέ μπορεί να περιλαμβάνει φωτοτυπίες από πλευώματα, διαφάνειες, slides, μαγνητοσκοπημένες ταινίες κ.ά. που θα παρουσιάζουν λειτουργικά ευαγγέλια, τη Μικρή Είσοδο, ιερά βιβλία άλλων θρησκειών.

Ο κεντρικός πυρήνας του μαθήματος είναι η σπουδαιότητα του Ευαγγελίου στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας. Ο μαθητής πρέπει να είναι σε θέση να επαναφέρει στη μνήμη του με το δικό του τρόπο αυτόν τον πυρήνα, κάθε φορά που θα συμμετέχει στη Θεία Λειτουργία. Η συγκεκριμένη ενότητα μπορεί να βοηθήσει το μαθητή να αισθανθεί περισσότερο οικείος με το λόγο του Θεού και στη συνέχεια να μπορέσει να βιώσει το βαθύτερο περιεχόμενό του.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προετοιμάσει τους μαθητές του, με αφορμή έναν εκκλησιασμό της τάξης, να επισημάνουν τους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται ο λόγος του Θεού στη Θεία Λειτουργία και στη συνέχεια να γίνει η σχετική συζήτηση - ανάλυση στην τάξη.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Οι αντίστοιχες λέξεις είναι οι εξής: Άγιο Πνεύμα – χάρη, Θεία Λειτουργία – μυστήριο, Ευαγγέλιο – βιβλίο της Αλήθειας, Μικρή Είσοδος – παρουσία Αναστημένου Χριστού, Λόγος του Θεού – άρτος ζωής.
2. Οι μαθητές μπορούν να εσιτιάσουν την προσοχή τους στη δεύτερη παράγραφο και να γράψουν ένα μικρό κείμενο, σχετικά με τη σπουδαιότητα του Ευαγγελίου στη ζωή κάθε χριστιανού, το οποίο θα περιέχει και τις δικές τους απόψεις.
3. Σ' αυτή την ερώτηση οι μαθητές μπορούν να βρουν πληροφορίες για το Κοράνι, τα βιβλία των Βεδών στον Ινδουισμό, τον Κανόνα Πάπλι στο Βουδισμό κ.λπ.
4. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να γνωρίσουν τα εικονογραφημένα Ευαγγέλια και να παρουσιάσουν στην τάξη πλούσιο υλικό (π.χ. μπορεί να αναζητήσει στην ιστοσελίδα του Αγίου Όρους πληροφορίες για τα πολύτιμα χειρόγραφα και για την τέχνη της μικρογραφίας <http://athos.edo.gr/>).

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Αγουρίδης Σ., *Ερμηνευτική των ιερών κειμένων. Προβλήματα-μέθοδοι εργασίας στην ερμηνεία των Γραφών*, εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα 2002.
- Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, *Ιεουργείν το Ευαγγέλιον. Η Αγία Γραφή στην Ορθόδοξη Λατρεία*, Επικοινωνιακή και Μορφωτική Υπηρεσία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα 2004.
- Μεταλληνός Γ. Δ., *Η θεολογική μαρτυρία της Εκκλησιαστικής Λατρείας*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1996.
- Σμέμαν Α., *Για να ζήσει ο κόσμος*, μτφρ. Ζ. Λορεντζάτου, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1987.
- Σμέμαν Α., *Ευχαριστία*, μτφρ. Α. και Μ. Χελιώτη, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1987.
- www.ecclesia.gr
- www.patriarchate.org
- www.myriobiblos.gr

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

9. Η αλήθεια είναι πολύτιμη

Στόχοι

Κύριος διδακτικός στόχος:

Οι μαθητές θα πρέπει:

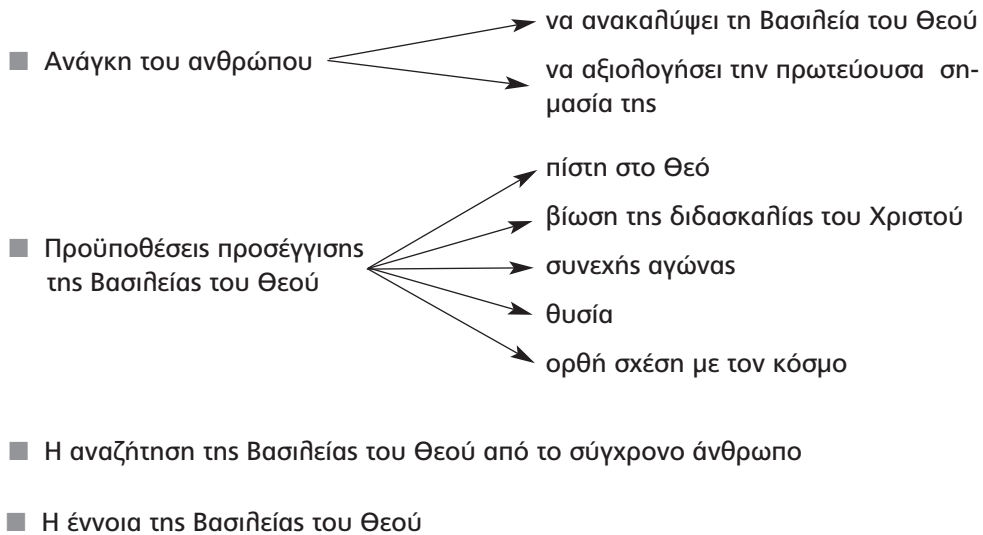
- Να κατανοήσουν ότι η Βασιλεία του Θεού (ο νέος τρόπος ζωής όπως του φανέρωσε ο Χριστός) είναι πολύτιμος θησαυρός, που για να τον αποκτήσει κανείς χρειάζονται αγώνες και θυσίες.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να ανακαλύψουν την παραβολική γλώσσα του Χριστού και τη χρησιμότητά της.
- Να εξοικειωθούν με τη χρήση λεξιλογίου που σχετίζεται με το θέμα.
- Να αναπτύξουν την ικανότητα να ανατρέχουν στο παρελθόν και τη νεότερη ιστορία του Γένους μας σε συνδυασμό και με το έργο της Εκκλησίας.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Αποσαφήνιση θεολογικών όρων

- **Παραβολές:** Μικρές ιστορίες από την καθημερινή ζωή, που αποκαλύπτουν το βαθύτερο νόημα της Βασιλείας του Θεού.
- **Βασιλεία του Θεού:** Ο καινούργιος κόσμος μέσα στον οποίο καλείται ο άνθρωπος να ζήσει, και που αποτελεί το ύψιστο αγαθό και την υπέρτατη αξία. Πρόκει-

ται για μια πραγματικότητα, η οποία θεμελιώθηκε από το Χριστό και ολοκληρώνεται εσχατολογικά (βλ. σχετικά και ενότητα 13).

- **Πολύτιμος θησαυρός:** Η ανθρώπινη ύπαρξη ολοκληρώνεται μέσα στη Βασιλεία του Θεού. Γι' αυτό η Βασιλεία του Θεού είναι ο πολύτιμος θησαυρός, σε σύγκριση με τον οποίο, όλα τα άλλα αγαθά του κόσμου έχουν σχετική σημασία.

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Στην ενότητα αυτή δίνεται η δυνατότητα, με αφορμή την παραβολική γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Χριστός, να αναφερθεί ο εκπαιδευτικός σε έναν ιδιαίτερα σημαντικό τρόπο επικοινωνίας του ανθρώπου με το Θεό αλλά και με τους άλλους ανθρώπους. Η έννοια της επικοινωνίας συνδέεται βέβαια με την αλληλεπίδραση, αλλά και την ομοιότητα – διαφορά.

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- **Στη λογοτεχνική σημασία της παραβολικής γλώσσας.** Η παραβολική γλώσσα μπορεί να συσχετισθεί ή να διακριθεί από άλλες μορφές επικοινωνίας του μεταφορικού λόγου (μύθος, παρομοίωση, συμβολισμός κ.λπ.).
- **Σε θέματα Τέχνης.** Η χριστιανική τέχνη αποτελεί ένα τρόπο επικοινωνίας του ανθρώπου με το συνάνθρωπό του και με το Θεό. Η «γλώσσα» και οι ιδιαιτερότητες της χριστιανικής αγιογραφίας συνδέονται άρρηκτα με τις ανάγκες και τη ζωή του συνόλου της Εκκλησίας.
- **Στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου.** Ο ευδαιμονισμός και ο καταναλωτισμός εμποδίζουν σε μεγάλο βαθμό τη δημιουργική επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων και την ανάπτυξη των «πνευματικών θησαυρών». Επίσης, στην πολυπολιτισμική κοινωνία, όπου μπορεί να δοθεί νέα ώθηση στην διαπολιτισμική επικοινωνία, αλλά και στην ανάπτυξη της ιδιαίτερης θρησκευτικής μας ταυτότητας.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προετοιμάσει τους μαθητές του, έτσι ώστε η παραπάνω ενότητα να διδαχθεί μέσα σε μια «τάξη – πινακοθήκη». Οι μαθητές καλούνται να αναρτήσουν στην τάξη σχετικές εικόνες, ζωγραφιές, φωτογραφίες, μέσα από τις οποίες να προσεγγίσουν τους στόχους του μαθήματος.
- Οι μαθητές μπορούν να συνθέσουν μια παράγραφο όπου με βάση τα όσα διδάχθηκαν, να καταγράψουν τις απόψεις τους για το Χριστό και τη Βασιλεία του Θεού.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης: Μετά τη διδασκαλία οι μαθητές ενθαρρύνονται να εκφράσουν σε εικόνα, σε μουσική ή σε κίνηση, τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν τις συγκεκριμένες παραβολές.

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Οι λέξεις που πρέπει να συμπληρωθούν είναι: α) Χριστού, θησαυρός, β) παραβολές, αλήθειες, γ) Βασιλεία, πολυτιμότερη.
2. Τονίζεται η αξία της Βασιλείας του Θεού και η προσπάθεια που πρέπει να κάνει ο άνθρωπος, ώστε να την ανακαλύψει. Ιδιαίτερη σημασία έχει η σωστή ιεράρχηση των αξιών.
3. Όπως έχει ήδη αναφερθεί ο ευδαιμονισμός και ο καταναλωτισμός κατέχουν περίοπτη θέση στις προτεραιότητες που θέτει ο σύγχρονος άνθρωπος. Οι μαθητές μπορούν να αναφερθούν σε παραδείγματα από την καθημερινή τους ζωή και να προβάλουν τη πρωταρχική σημασία των «πνευματικών θησαυρών».
4. Οι παραβολές ήταν ένας παραστατικός τρόπος διδασκαλίας και προκαλούσαν πάντοτε ενδιαφέρον στους ανθρώπους. Με την παραβολή που περιέχεται στη συγκεκριμένη ενότητα ο Χριστός μάς καλεί να ανακαλύψουμε τη Βασιλεία Του και να επιδιώξουμε την ένταξή μας στο νέο κόσμο που Αυτός εγκαινιάζει.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Γαλίτης Γ., *Ερμηνευτική της Καινής Διαθήκης*, Θεσσαλονίκη 1983.
- Γιοκαρίνης Κ., *Η Διδακτική και Παιδαγωγική του Ιησού υπό το φως της σύγχρονης Ψυχοπαιδαγωγικής*, εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα 1998.
- Ζευκιλής Α., *Η εποπτικότητα της παραβολικής διδασκαλίας του Ιησού*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1990.
- Πατρώνος Γ., *Η ιστορική πορεία του Ιησού*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1997.
- <http://www.ecclesia.gr>
- <http://www.duth.gr/Thessaly/Meteora>

10. Και οι δύο προσεύχονταν αλλήλα...

33

Στόχοι

Κύριος διδακτικός στόχος:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους ο Χριστός δικαιώνει μόνο τον Τελώνη και όχι και το Φαρισαίο, παρόλο που και οι δύο προσεύχονταν στο Θεό.

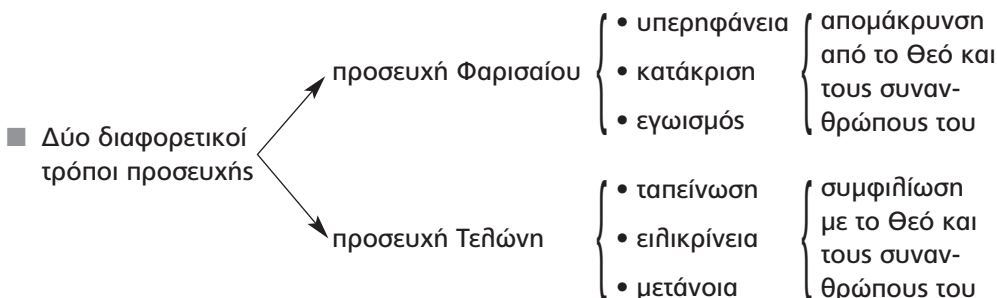
Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να αντιληφθούν τη σημασία της προσευχής στην προσπάθεια του ανθρώπου να προσεγγίσει το Θεό και το βαθύτερο περιεχόμενο της προσευχής που περιλαμβάνει και τη σχέση μας με τους άλλους.
- Να κατανοήσουν ότι η ομορφιά και η αρμονία της φύσης μπορούν να μας αποκαλύψουν πολλά για το Δημιουργό.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Ο άνθρωπος αναζητά την κοινωνία με το Θεό μέσω της προσευχής

- Η προσευχή του Τελώνη ως πρότυπο

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Όπως έχει διαφανεί και στο προτεινόμενο σχέδιο μαθήματος, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να διακρίνουν, μέσα από τους δύο διαφορετικούς τρόπους προσευχής, δύο εντελώς ξεχωριστές στάσεις ζωής. Οι μαθητές αντιλαμβάνονται μ' αυτό τον τρόπο την έννοια της ομοιότητας-διαφοράς. Όταν μάλιστα οι μαθητές απομονώσουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του Τελώνη και του Φαρισαίου, μπορούν να κατανοήσουν βαθύτερα τη σημασία της ταπείνωσης αλλήλ και της υποκρισίας και τη διαφορετική λειτουργία τους στις διαπροσωπικές μας σχέσεις.

Με την ομαδοποίηση αυτών των διαφορετικών χαρακτηριστικών και τη σύνδεσή τους με την καθημερινή τους ζωή, οι μαθητές αντιλαμβάνονται καθαρότερα την έννοια της αλληλεπίδρασης και της μεταβολής των ανθρώπων, οι οποίοι προσπαθούν να συμφιλιωθούν με τους συνανθρώπους τους αλλήλ και με το Θεό.

Επιπλέον ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- ***Στην ιστορία των θρησκευμάτων ανά τον κόσμο.*** Η προσευχή απαντά σε όλες τις θρησκείες και σε όλες τις εποχές ως τρόπος επικοινωνίας του ανθρώπου με το Θεό.
- ***Στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή.*** Η ενότητα αυτή μπορεί να δώσει στους μαθητές την δυνατότητα να κατανοήσουν την προσευχή ως κοινό τρόπο, με τον οποίο οι άνθρωποι, ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές τους προϋποθέσεις, καταφεύγουν για βοήθεια στο Θεό. Σ' αυτή την κοινή αναφορά ο άνθρωπος βρίσκεται στο πλευρό του συνανθρώπου, και συνειδητοποιεί την ενότητα του ανθρωπίνου γένους.
- ***Σε θέματα καθημερινής ζωής.*** Ο άνθρωπος μπορεί να ενστερνιστεί την ταπείνω-

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

ση, την ειλικρίνεια και να απορρίψει τον εγωισμό και την υποκρισία στις σχέσεις του με τους συνανθρώπους του και με το Θεό.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Με αφορμή την πρωινή προσευχή, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να προετοιμάσει τους μαθητές του για τη διδασκαλία της εν λόγω ενότητας, διακρίνοντας την ομαδική από την ατομική προσευχή. Σ' αυτή την περίπτωση μπορεί να ενθαρρύνει μαθητές άλλων θρησκευμάτων (που είναι πιθανόν να υπάρχουν και να έχουν απαλλοτριωθεί από το μάθημα των Θρησκευτικών) να καταθέσουν τις προσωπικές τους εμπειρίες. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να οργανώσει και μία σχετική συζήτηση, που προάγει την αμοιβαία κατανόηση και τη συνειδητοποίηση των ομοιοτήτων και των διαφορών ατόμων και λαών με διαφορετική θρησκευτική και πολιτισμική ταυτότητα.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Σημαντικό μέρος της διδασκαλίας της ενότητας μπορεί να αποτελέσει η παρουσίαση και συζήτηση του περιεχομένου του παρακάτω ύμνου από την ακολουθία της Κυριακής του Τελώνου και Φαρισαίου. «Μή προσευξώμεθα φαρισαϊκῶς ἄδελφοί, ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· ταπεινωθῶμεν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ τελωνικῶς διὰ νηστείας, κρίζοντες· Ἰλάσθητι ἡμῖν ὁ Θεός, τοῖς ἁμαρτωλοῖς».

Μετάφραση

(Ὡς μὴν προσευχόμεσθε, ὅπως ὁ Φαρισαῖος ἀδελφοί. Γιατί ὅποιος ὑψώνει τὸν εαυτό του θα ταπεινωθεῖ. Ὡς ταπεινωθούμε ἀπέναντι στὸ Θεό, ὅπως ὁ Τελώνης με τὴ νηστεία, κραιγάζοντας: Ἐλέησέ μας Θεέ, ἐμὰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς).

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Ο μαθητής μπορεί να αναφερθεί σε παρόμοιες συμπεριφορές από τον κοινωνικό του περίγυρο. Είναι ευνόητο ότι οι απαντήσεις του δεν μπορούν να περιοριστούν μόνο σε θέματα προσευχής.
2. α) Λάθος β) Σωστό γ) Σωστό δ) Σωστό.
3. Με την επίμονη επανάληψη της συγκεκριμένης προσευχής οι Ησυχαστές προσπάθησαν να κατευθύνουν ολόκληρη την ύπαρξή τους προς το Θεό. Στην ορθόδοξη παράδοσή μας με την προσευχή «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με», ο χριστιανός έχει τη δυνατότητα να γευθεί την παρουσία του Θεού. Σε συνδυασμό με αυτή την προσευχή, ο μαθητής μπορεί να αναφερθεί στην Κυριακή προσευχή, το γνωστό μας «Πάτερ ημών».
4. Μερικά από τα παράγωγα ρήματα είναι τα εξής: ευγνωμονώ, διδάσκω, υποκρίνομαι, σέβομαι, κερδίζω, σπληαχνίζομαι, αμαρτάνω, προσεύχομαι, αγωνιά, σφάλλω.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Ευδοκίμωφ Π., *Η Ορθοδοξία*, μτφρ. Α. Μουρτζόπουλου, εκδ. Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1972.
- Καρδαμάκης Μ., *Η Ορθόδοξη πνευματικότητα. Η αυθεντικότητα του ανθρώπινου ήθους*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1993.

- Κορναράκης Κ., *Η διαλεκτική του Φιλοκαλήκου Ήθους*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2002.
- <http://www.fordham.edu/halsall/byzantium>

11. Να συγχωρούμε τους άλλους

Στόχοι

Κύριοι διδακτικοί στόχοι:

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να εστιάσει τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας:

- Στην αξία της συγχώρεσης. Οι μαθητές θα πρέπει να αντιληφθούν, γιατί πρέπει να συγχωρούμε τους άλλους και μάλιστα απεριόριστα.
- Στην απεριόριστη αγάπη του Θεού, που αποτελεί για το χριστιανό πρότυπο συμπεριφοράς.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να προβληματιστούν και να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή της ανεκτικότητας για την κοινωνική συνοχή στη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία.
- Να αντιληφθούν τη σημασία της συγχώρεσης για τη διάσωση της αυθεντικότητας στις προσωπικές σχέσεις των ανθρώπων.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Γιατί πρέπει να συγχωρούμε απεριόριστα;
- Η παραβολή του κακού υπηρέτη
  - αγάπη και μακροθυμία του Βασιλιά δίχως όρια
  - μικροψυχία και σκληρότητα του υπηρέτη προς τους άλλους
- Η αγάπη και η συγχώρεση ως κριτήρια για τη Βασιλεία του Θεού

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Η έννοια της αλληλεπίδρασης είναι κυρίαρχη στην παραπάνω ενότητα, εφόσον οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αντιληφθούν ότι με τη συγχώρεση μπορούν να επιλύσουν διάφορα προβλήματα, που συνδέονται με τη συνύπαρξη και το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ανήκουν. Η συγχώρεση και η κατανόηση των άλλων μπορεί να ανοίξει νέους δίαυλους επικοινωνίας, όταν οι μαθητές καταλάβουν ότι σχετί-

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

ζονται και αλληλεξαρτώνται. Επίσης, μέσα από τη συγκεκριμένη παραβολή του Χριστού, ο μαθητής καλείται να διακρίνει τις ομοιότητες και τις διαφορές στη συμπεριφορά των ανθρώπων, αλλά και την αντίστοιχη αντιμετώπισή τους από το Θεό.

Επιπλέον ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- **Στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή.** Η έννοια της αλληλεπίδρασης είναι αυτοπόδεικτη στις σχέσεις των μελών μιας κοινωνίας. Η έλλειψη επικοινωνίας των ανθρώπων μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε κοινωνική αποσταθεροποίηση.
- **Σε αντίστοιχα ιστορικά γεγονότα.** Οι κακές διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ αρχόντων, εκπροσώπων θεσμών και άλλων παραγόντων της κοινωνίας είχαν αρνητικό αντίκτυπο στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.
- **Στην καθημερινή ζωή μας.** Όλοι μας έχουμε ανάγκη την αγάπη και τη συγγνώμη των άλλων, με πρότυπο το Χριστό, που δίδαξε και εφάρμοσε τη συγγνώμη. Όπου υπάρχει μικροψυχία και σκληρότητα τραυματίζονται οι διαπροσωπικές σχέσεις, με αποτέλεσμα την απομάκρυνση του ανθρώπου από το συνάνθρωπό του και το Θεό.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Οι Πατέρες της Εκκλησίας τόνισαν ιδιαίτερα τη σημασία της συγχώρεσης, η οποία παρέχεται στον άνθρωπο με το Ιερό Μυστήριο της Εξομολόγησης, αρκεί να έχει προηγηθεί ειλικρινής μετάνοια. Τα κείμενα του ιερού Χρυσοστόμου μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για να αντιληφθούν οι μαθητές, με τη βοήθεια του δασκάλου τους, ότι με τη μετάνοια, την εξομολόγηση και τη συχώρεση ο άνθρωπος απαλλάσσεται από το βάρος της αμαρτίας και αποκτά πνευματική υγεία και «ευμορφία». Τα αγαθά της συγχώρεσης μπορούν να διαφυλαχθούν, όταν ακολουθεί πνευματικός αγώνας και ενεργός συμμετοχή στη ζωή της Εκκλησίας. Το κείμενο του ιερού Χρυσοστόμου που ακολουθεί, μπορεί να βοηθήσει, ώστε να εξυπηρετηθούν οι στόχοι της ενότητας:

«Και μή μοι λέγε πάλιν “ἡμαρτον πολλά καί πῶς δυνήσομαι σωθῆναι”; Σύ οὐ δύνασαι, ὁ Δεσπότης σου δύναται καί οὕτως ἐξαλείφει τὰ ἁμαρτήματα, ὡς μήτε ἴχνος αὐτῶν μείναι... Ὁ δέ Θεός ὅταν ἐξαλείφῃ... οὐδέ οὐλήν ἀφήσιν, οὐδέ ἴχνος συγχωρεῖ μείναι, ἀλλά μετά τῆς ὑγείας καί τήν εὐμορφίαν χαρίζειται, μετά τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς κολάσεως καί δικαιοσύνην δίδωσι καί ποιεῖ τόν ἡμαρτηκότα ἴσον εἶναι τῷ μή ἡμαρτηκότι. Ἄναιρεῖ γάρ τό ἁμάρτημα καί ποιεῖ αὐτό μηδέ εἶναι, μηδέ γεγονέναι» (*Περί μετάνοίας*, Η΄ 2, PG 49, 339-340).

Ελεύθερη Απόδοση

Και μη μου πες πάλι «αμάρτησα βαριά και πώς θα μπορέσω να σωθώ;» Εσύ δεν μπορείς, ο Κύριός σου όμως μπορεί να εξαλείψει τα αμαρτήματα, ώστε να μη μείνει ούτε σημάδι, γιατί ο Θεός, όταν θεραπεύει, δεν αφήνει, όπως οι γιατροί, ουλή ή σημάδι, αλλά μαζί με την υγεία χαρίζει και την ευμορφία, μαζί με την απαλλαγή από την τιμωρία δίνει και τη δικαιοσύνη, καθιστώντας έτσι αυτόν που αμάρτησε όμοιο με αυτόν που δεν έχει αμαρτήσει. Ο Θεός καταργεί το αμάρτημα και το κάνει να μην υπάρχει, να μην έχει συμβεί.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Το περιστατικό από το βίο του Αγίου Διονυσίου μπορεί να αποτελέσει τη βάση μιας συζήτησης στην τάξη με θέμα την αξία της συγχώρεσης. Ο προβληματισμός, αλλά και τα αποτελέσματα της συζήτησης, μπορούν να αναγραφούν από τους μαθητές πάνω σε ένα χαρτόνι, που θα το κολλήσουν στον τοίχο. Πάνω σε αυτό μπορούν να προσθέσουν άρθρα από εφημερίδες, εικόνες, σχόλια κ.λπ. Ένας μαθητής μπορεί να αναλάβει το ρόλο του συντονιστή και να οργανώσει τις δραστηριότητες της ομάδας.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Οι λέξεις που πρέπει να συμπληρωθούν είναι:
Α) Βασιλιά, Β) μαθητές, Γ) βασιλεία, Δ) συγχωρούμε, Ε) συχώρεση.
2. Η ερώτηση μπορεί να αναπτυχθεί διαθεματικά. Η μετάνοια και η συχώρεση είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την υπέρβαση του εγωισμού μας, που είναι εμπόδιο για την ομαλή ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων. Σε συλλογικό επίπεδο η συχώρεση, που δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ανοχή της κοινωνικής αδικίας, αποτρέπει τις κοινωνικές συγκρούσεις.
3. Το περιστατικό από το βίο του Αγίου Διονυσίου μπορεί να γίνει αφορμή για συζήτηση και στοχασμό, αφού εκφράζει την απόλυτη αγάπη προς τους συνανθρώπους και τη συχώρεση (ακόμα και προς τους εχθρούς).

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Καρδαμάκης Μ., *Κεφάλαια κατανυκτικά Α'*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1988.
- Μαντζαρίδης Γ., *Χριστιανική Ηθική*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1995.
- Παπαδιαμάντης Α., *Ο γάμος του Καραχμέτη*, Άπαντα, επιμ. Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου, τόμ. Δ', εκδ. Δόμος, Αθήνα 1998, σ. 493-507.
- Τρεμπέλας Π., *Υπόμνημα εις το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον*, Αθήνα 1979.
- Ράντζου Μ., *Η συγγνώμη και η συχώρεση στην εφηβική ηλικία και η ορθόδοξη χριστιανική αγωγή*, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2002.
- www.myriobiblos.gr

12. Προσέχουμε πάντοτε όσα λέμε;

Στόχοι

Κύριος στόχος:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να επισημάνουν τα δεινά που προκαλούνται από την κακή χρήση της γλώσσας καθώς και την ανάγκη χαλιναγωγότητάς της.

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

Επιμέρους στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να έρθουν σε επαφή με τις επιστολές της Καινής Διαθήκης και να κατανοήσουν τη σπουδαιότητά τους.
- Να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό και πολιτισμικό ρόλο της γλώσσας.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Η κακή χρήση της γλώσσας ως αφορμή συγκρούσεων
- Η Επιστολή του Ιακώβου μάς διδάσκει ότι
  - πρέπει να χαλιναγωγήσουμε τη γλώσσα μας
  - η χρήση της γλώσσας μπορεί να οικοδομήσει ή να καταστρέψει τις ανθρώπινες σχέσεις
  - είναι αφύσικο από το ίδιο στόμα να βγαίνουν όμορφα και άσχημα λόγια
- Συνεχής αγώνας για τη σωστή χρήση της γλώσσας

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα δίνεται η δυνατότητα να αντιληφθούν οι μαθητές ότι η καλή ή η κακή χρήση της γλώσσας επηρεάζει καθοριστικά την επικοινωνία των ανθρώπων, αφού οι σχέσεις τους είναι σχέσεις αλληλεπίδρασης.

Επίσης δίνεται η αφορμή, μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία, να αξιοποιηθεί δημιουργικά η γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία και να προωθηθεί η διαπολιτισμική επικοινωνία, αφού η πραγματικότητα που περιβάλλει τον άνθρωπο κατανοείται, αλλά και μορφοποιείται με τη γλώσσα. Ακόμη, μπορούν οι μαθητές να συναισθανθούν περισσότερο τον εθνικό, γλωσσικό και πολιτισμικό τους πλούτο και ταυτόχρονα να αποδεχθούν τις πολιτιστικές καταβολές του «άλλου». Αξιοποιούν έτσι την έννοια της ομοιότητας – διαφοράς κάτω από το πρίσμα της σωστής χρήσης της γλώσσας.

Επιπλέον ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- Στην ιστορική συνάντηση του ελληνικού πολιτισμού με το χριστιανισμό. Σε αυτή τη συνάντηση η ελληνική γλώσσα διαδραμάτισε τον κυρίαρχο ρόλο.
- Σε θέματα Λογοτεχνίας. Στην παγκόσμια λογοτεχνία μπορεί να καταδειχθεί η πολιτισμική λειτουργία της γλώσσας.
- Σε ζητήματα καθημερινής ζωής. Οι μαθητές μπορούν να συνδέσουν τη σχολική

γνώση με πραγματικές καταστάσεις. Επιπλέον, είναι αναγκαίο με βάση τη συγκεκριμένη ενότητα να καλλιεργηθεί ο αλληλοσεβασμός, η αλληλοκατανόηση, η δημιουργική έκφραση και επικοινωνία στην καθημερινή ζωή των μαθητών.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

- «Κι αν δέν μπορείς νά κάμεις τήν ζωή σου ὅπως τήν θέλεις, τοῦτο προσπάθησε τουλάχιστον ὅσο μπορείς: μὴν τήν ἐξευτελίζεις μέσ στήν πολλή συνάφεια τοῦ κόσμου, μέσ στές πολλές κινήσεις καί ὀμιλίες...»
Το ποίημα του Κ. Καβάφη «Ὅσο μπορείς» μπορεί να συνδεθεί με το απόσπασμα της επιστολής του Ιακώβου και να δοθούν κατάλληλες προεκτάσεις.
- Με αφορμή την ερώτηση 4, το υλικό που θα συγκεντρώσουν οι ίδιοι οι μαθητές, μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον εκπαιδευτικό μετά από την κατάλληλη διόρθωση – επεξεργασία.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Οι μαθητές μπορούν να ανιχνεύσουν και να ανακαλύψουν μύθους, παραμύθια, αφηγήσεις από γονείς και συγγενείς τους με θέμα: «Η κακή χρήση της γλώσσας». Αφού τα παρουσιάσουν στην τάξη μπορούν να συζητήσουν και να προβληματιστούν για τη σχέση γλώσσας - ελευθερίας - πολιτισμού.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Συμπληρώστε την μεσοστιχίδα:

ΘΕΟΣ
ΔΑΣΚΑΛΟΣ
ΙΑΚΩΒΟΣ
ΑΛΗΘΕΙΑ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ
ΧΡΙΣΤΟΣ
ΟΜΙΛΙΑ
ΓΛΩΣΣΑ

2. Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα μέσα από τις απαντήσεις τους να συνειδητοποιήσουν περισσότερο τον κοινωνικό και πολιτισμικό ρόλο της γλώσσας. Οι μαθητές μπορούν να αναφέρουν και άλλα μέσα επικοινωνίας, όπως είναι οι χειρονομίες, οι εκφράσεις του προσώπου, αλήλα και η ιδιαίτερη επικοινωνία των κωφών κ.ά.
3. Οι παροιμίες αυτές μας βοηθούν να εμβαθύνουμε στην πολυπληθή λειτουργία της γλώσσας εκτιμώντας ταυτόχρονα και το ησαογραφικό μας πλοῦτο. Τέτοιες παροιμίες είναι: «Η γλώσσα κόκαλα δεν έχει μα κόκαλα τσακίζει», «γλώσσα υψώνει και γλώσσα ταπειώνει» κ.ά.
4. Οι μαθητές καλούνται να εκφράσουν τις προσωπικές τους εμπειρίες, συσχετίζοντας έτσι το περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας με την καθημερινή ζωή.

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Οικονόμου Η., «Η γλώσσα», *Επιστημονική Επετηρίς Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών* 32 (1997), 264-279.
- Παπαδόπουλος Σ., *Θεολογία και γλώσσα*, εκδ. Παρουσία, Αθήνα 1997.
- <http://www.myriobiblos.gr/bible/default.asp>

13. Η Επί του Όρους ομιλία

Στόχοι

Κύριος διδακτικός στόχος:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να κατανοήσουν ένα νέο τρόπο ζωής, που προβάλλεται από τους Μακαρισμούς.

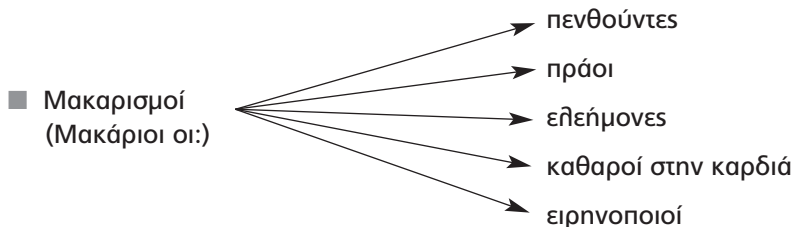
Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να αντιληφθούν τα χαρακτηριστικά όσων θεωρούνται πραγματικά χαρούμενοι.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι η Βασιλεία του Θεού δεν είναι μια κατάσταση μόνο μελλοντική, αλλά και τωρινή, η επικράτηση της οποίας συνδέεται με την εν Χριστώ ζωή.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Τι είναι η Επί του Όρους ομιλία του Χριστού

- Η Βασιλεία του Θεού - Συσχετισμός με τη σύγχρονη εποχή

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Αποσαφήνιση θεολογικών όρων

- *Βασιλεία του Θεού.* Η πληρότητα της χαράς είναι ουσιαστικό γνώρισμα της Βασιλείας του Θεού, που έχει δυναμική προοπτική. Η Βασιλεία αυτή, όμως, δεν τοποθετείται κάπου στο μέλλον, αλλά έχει αφετηρία την παρούσα ζωή. Σε αυτό θα πρέπει να δοθεί έμφαση από τον εκπαιδευτικό, για να μη δημιουργηθεί η

εντύπωση ότι η χαρά αυτή είναι κάτι μελλοδικό και άπιαστο, χωρίς καμία αναφορά στο εδώ και στο τώρα, αλλά να αντιληφθεί ο μαθητής ότι οι αρετές αυτές που αναφέρονται στους Μακαρισμούς, θα πρέπει να καλλιεργούνται καθημερινά, για να γευτούμε αυτή τη χαρά ήδη από τη ζωή που ζούμε τώρα (βλ. επίσης ενότητα 9).

- *Μακάριοι οι πενθούντες.* Η θλίψη που γεννά αυτός ο κόσμος, εξαιτίας του κακού και των αντιθέσεων που κυριαρχούν, δεν μπορεί να αναιρέσει τη χαρά του πιστού, που είναι βέβαιος για την τελική νίκη κατά του κακού.
- *Μακάριοι οι πραείς.* Η πραότητα και η καλοσύνη είναι αρετές, που θα πρέπει να διέπουν τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων, διότι η οργή και η κακία τραυματίζουν την εύθραυστη σχέση με το συνάνθρωπο και απομακρύνουν από τη χαρά της αρμονικής συμβίωσης.
- *Μακάριοι οι ελεήμονες.* Η ελεημοσύνη αποδεικνύει την ευαισθησία του ανθρώπου για το συνάνθρωπο, ο οποίος δυστυχεί. Προσοχή θα πρέπει να δοθεί από τον εκπαιδευτικό στην ανάπτυξη της αρετής της ευσπλαχνίας, διότι η ελεημοσύνη δεν πρέπει να λειτουργεί ως άλλοθι για την έλλειψη αγωνιστικής διάθεσης για την επικράτηση της κοινωνικής δικαιοσύνης.
- *Μακάριοι οι ειρηνοποιοί.* Η ειρήνη διακρίνεται στην ειρήνη του Χριστού και στην κοσμική ειρήνη. Η κοσμική ειρήνη είναι εύθραυστη και παροδική, η ειρήνη του Χριστού διακρίνεται για τη μονιμότητα και την πληρότητά της. Η ειρήνη του Χριστού προϋποθέτει την αγάπη και την προσφορά προς τον πλησίον και είναι μια συμφιλίωση με τον εαυτό μας και τους άλλους.
- *Συσχετισμός με τη σύγχρονη εποχή.* Καλό θα είναι ο εκπαιδευτικός να αναφερθεί στη σύγχρονη εποχή και να κάνει τους ανάλογους συσχετισμούς κατά περίπτωση, διότι ελλοχεύει ο κίνδυνος να θεωρήσει ο μαθητής τους Μακαρισμούς ως μια διήγηση που δεν έχει καμία σχέση με την καθημερινή πραγματικότητα. Θα πρέπει λοιπόν να τονιστεί η επικαιρότητα των λόγων του Χριστού και η ευθύνη που έχουμε όλοι μας για την επικράτηση της Βασιλείας του Θεού.

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- *Σε περιπτώσεις παρόμοιων πεποιθήσεων για το νόημα της πραγματικής χαράς, που εκφράζονται και από άλλους πολιτισμούς.* Στην εικόνα που ακολουθεί έχουμε την, ευρύτητα διαδεδομένη στην Αρχαία Αίγυπτο, σκηνή της Κρίσης του Νεκρού. Ο νεκρός για να δικαιωθεί θα πρέπει στη ζυγαριά να βάλει την καρδιά του και από την άλλη πλευρά να τοποθετηθεί ένα φτερό. Αν η καρδιά του είναι πιο ελαφριά, ο νεκρός περνά στο «Βασίλειο των Μακάρων». Με ένα μοναδικά αλληγορικό τρόπο η συγκεκριμένη εικόνα δείχνει πόσο σημαντική είναι για τον άνθρωπο η καθαρή καρδιά.

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

- Στο σύγχρονο ευδαιμονισμό. Η κοινωνία μας σήμερα έχει έντονα υλιστικό χαρακτήρα. Το σύστημα αξιών αυτής της κοινωνίας είναι ασύμβατο με την εν Χριστώ ελευθερία και την κοινωνία προσώπων που προβάλλει η Ορθόδοξη Παράδοση. Εδώ είναι δυνατό να επισημανθεί η σύγχρονη αποπροσωποποίηση των ανθρώπινων σχέσεων μέσα από την εγωιστική αναζήτηση της ευτυχίας.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Ο εκπαιδευτικός έχει ακόμα τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει:

- *Κείμενα από την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία.* Προτείνεται το απόσπασμα του Ηροδότου, που αναφέρεται στη συνάντηση Σόλωνα – Κροίσου και στις διαφορετικές αντιλήψεις σχετικά με την ευτυχία και την κατάκτησή της:

«Πριν όμως πεθάνη κάποιος, πρέπει να διστάζει κανείς και να μη τον λήη ευτυχισμένο, αλλήλ' πώς του χαμογελά η τύχη. Γιατί όλη αυτά που είπαμε, να βρεθούν συγκεντρωμένα σε έναν άνθρωπο είναι αδύνατο, όπως καμιά χώρα δεν είναι αυτάρκης παράγοντας σε ό,τι της χρειάζεται, αλλήλ' άλλα αγαθά τα έχει κι άλλα της λείπουν· εκείνη που θα τύχη να έχη τα πιο πολλά αγαθά, αυτή είναι και η καλύτερη. Έτσι και του ανθρώπου η ύπαρξη, μία προς μία, καμιά δεν είναι αυτάρκης. Γιατί το ένα το έχει, το άλλο της λείπει. Και όποιος τύχει, όσο ζη, να έχει τα πιο πολλά αγαθά, κι ύστερα να βρη και καλὰ τέλη στη ζωή του, αυτός για μένα, βασιλιά, αξίζει να φέρη τον τίτλο αυτών. Πρέπει λοιπόν σε κάθε πράγμα να εξετάζουμε το τέλος του, που θα βγη. Γιατί πολλούς βέβαια ο θεός τους άφησε για λίγο να γευθούν την ευτυχία, κι ύστερα τους γκρέμισε κάτω συνθέμελα».

(*Ηροδότου Ιστορία, Κλειώ*, εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια Δ. Ν. Μαρωνίτη, εκδ. Γκοβόστη, Αθήνα 1964, σ. 169).

- *Κείμενα από την Νεοελληνική Λογοτεχνία.* Προτείνεται το ποίημα «Ειρήνη» του Γ. Ρίτσου.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Ο εκπαιδευτικός μπορεί συμπληρωματικά να χρησιμοποιήσει κείμενα της Λογοτεχνίας, τα οποία αναφέρονται στις αρετές που προβάλλονται από τους Μακαρισμούς και να ζητήσει από τους μαθητές να κατονομάσουν και αυτοί αξίες που θεωρούν απαραίτητες για την επικράτηση της Βασιλείας του Θεού.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Η Επί του Όρους ομιλία αναφέρεται επίσης στους: «πεινώντας και διψώντας την δικαιοσύνην», και στους «δεδιωγμένους ένεκεν δικαιοσύνης».
2. Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν όλους τους δυνατούς τρόπους γραπτής έκφρασης (ποίηση, διήγηση κ.ά.) για να εκφράσουν τα συναισθήματά τους.
3. Ο χριστιανός μπορεί, μέσα από τον αγώνα του κατά της αμαρτίας στην καθημερινή του ζωή, να αποτελέσει υπόδειγμα υπέρβασης προβλημάτων που απασχολούν όχι μόνο τα άτομα, αλλά και τη σύγχρονη κοινωνία.
4. Οι λέξεις που θα συμπληρωθούν είναι: Μακάριοι, Ειρηνοποιοί, Ελεήμονες, Πραείς, Πενθούντες.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Lambert B., *Οι Μακαρισμοί και η σύγχρονη κοιλτούρα*, μτφρ. Ε. Γρηγορίου, εκδ. Τήνος, Αθήνα κ.χρ.
- Μαντζαρίδης, Γ., *Χριστιανική Ηθική*, εκδ. Πουρναρά, *Θεσσαλονίκη* 1995, 240-247.
- Πατρώνος, Γ., *Η Ιστορική πορεία του Ιησού*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1997, 297-318.
- Σιώτης, Μ., *Η Ερμηνεία της Επί του Όρους Ομιλίας δια μέσου των αιώνων*, Αθήνα 1986.
- <http://www.apostoliki-diakonia.gr>
- <http://www.myriobiblos.gr>

14. Όταν λέμε πάντα την αλήθεια

Στόχοι

44

Κύριος διδακτικός στόχος:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να κατανοήσουν ότι το ψέμα έχει ολέθριες συνέπειες τόσο για εμάς τους ίδιους, όσο και για τις διαπροσωπικές σχέσεις.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει να αντιληφθούν ότι:

- Η αλήθεια στηρίζεται στην αξιοπιστία, στην υπευθυνότητα και στην προσωπική ακεραιότητα του κάθε ανθρώπου.
- Η κοινωνία μας θα πρέπει να βασίζεται στην αλήθεια που καταξιώνει τις ανθρωπίνες σχέσεις.

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Βιωματικό κείμενο από τις καθημερινές εμπειρίες των παιδιών
- Το ψέμα
  - ➔ οδηγεί στην κοινωνική απομόνωση
  - ➔ γκρεμίζει τις σχέσεις εμπιστοσύνης των ανθρώπων
  - ➔ δείχνει αδυναμία χαρακτήρα
- Η αλήθεια
  - ➔ καταξιώνει τις ανθρώπινες σχέσεις
  - ➔ δείχνει ακεραιότητα και δύναμη χαρακτήρα
  - ➔ καταργεί την αναγκαιότητα του όρκου
- Η επικράτηση της αλήθειας προϋποθέτει καθημερινό αγώνα και συμμετοχή στη ζωή της Εκκλησίας

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

- Ο όρκος είναι η επίκληση του Θεού ή κάποιου ιερού προσώπου ή πράγματος για την επικύρωση της αλήθειας ενός ισχυρισμού.
- Η θρησκευτική βάση του όρκου απορρέει από την πεποίθηση ότι ο Θεός είναι Αυτός που εγγυάται την ηθική τάξη και αποδίδει δικαιοσύνη.
- Στην Παλαιά Διαθήκη ο όρκος δεν απαγορεύεται, απλώς περιορίζεται σε σοβαρές περιπτώσεις (ού λήψει τό όνομα Κυρίου του Θεού σου επί ματαίω).
- Στην Καινή Διαθήκη ο Χριστός απαγορεύει την χρήση του όρκου: «Εγώ δε λέγω υμῖν μή όμόσαι όλως», *Ματθ.5,34*. Τα λόγια του Χριστού δεν απαγορεύουν μόνο τον όρκο, αλλά ταυτόχρονα εξαίρουν και τη σημασία της αλήθειας. Στο νέο κόσμο του Θεού το ψέμα δεν έχει θέση, συνεπώς η εγγύηση που προσφέρει ο όρκος είναι άχρηστη.
- Ο όρκος χαρακτηρίζεται και «έκ του πονηροῦ», με την εξής έννοια: η ανάγκη του όρκου προκύπτει από την έλλειψη εμπιστοσύνης που χαρακτηρίζει τις περιπτώσεις στις οποίες κυριαρχεί η ψευτιά και η υποκρισία που είναι έργα του διαβόλου.
- Ο θρησκευτικός όρκος αντί να επιβεβαιώνει την αλήθεια, στην ουσία κατοχυρώνει την ύπαρξη του ψεύδους, που τον καθιστά αναγκαίο.

45

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- Στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή. Οι μαθητές διδάσκονται την οργάνωση της κοινωνίας, ως ένα πλέγμα σχέσεων αλληλεξάρτησης. Ο όρκος είναι σημαντικό στοιχείο της κοινωνικής οργάνωσης, διότι επικυρώνει την αλήθεια των λόγων και πράξεων των μελών της κοινωνίας.

- *Στην Ιστορία.* Η έννοια του κοινωνικού συστήματος και των σχέσεων αλληλεξάρτησης των μελών του καθορίζει και το είδος του κράτους (Πόλις - Κράτος: σχέσεις στενής αλληλεξάρτησης, Αυτοκρατορίες: χαλαροί έως και ανύπαρκτοι δεσμοί μεταξύ των λαών). Η εμπιστοσύνη και η εντιμότητα των μελών κάποιου κοινωνικού / πολιτικού συστήματος προσδιορίζει και τη βιωσιμότητά του. (Ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει από την Ιστορία παραδείγματα κρατών που κατέρρευσαν λόγω έλλειψης κοινωνικής συνοχής).
- *Σε παραδείγματα της καθημερινής ζωής.* Η επικοινωνία έχει αποβεί σήμερα δυσχερής, λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ των ανθρώπων-μελών των σύγχρονων απρόσωπων κοινωνιών.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να οργανώσει μια μικρή έκθεση σε ειδικό χώρο στην τάξη, όπου οι μαθητές με βάση τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα μπορούν να συλλέξουν κείμενα από τη Λογοτεχνία ή τα Έντυπα Μέσα ενημέρωσης, που κάνουν λόγο για τις ολέθριες συνέπειες της έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ των ανθρώπων, αλλά και για την αξία της αλήθειας και της εντιμότητας.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Οι μαθητές μπορούν να επισκεφθούν κάποιον πανεπιστημιακό χώρο κατά τη διάρκεια μιας τελετής ορκωμοσίας πτυχιούχων. Έτσι ο εκπαιδευτικός θα έχει τη δυνατότητα στη συνέχεια να αναπτύξει τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα. Η επίσκεψη αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί και διαθεματικά στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Οι αντιστοιχίες είναι: Αλήθεια-Αξιοπιστία, Ψέμα-Αδυναμία χαρακτήρα, Όρκος-Έλλειψη εμπιστοσύνης, Ανάληψη ευθυνών-Ακεραιότητα χαρακτήρα.
2. Ο μαθητής μπορεί να αναφερθεί στους όρκους των δικαστηρίων, στους όρκους που δίνονται με την απόκτηση κάποιου τίτλου σπουδών κ.ο.κ. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο όρκος καθίσταται αναγκάσιος σύμφωνα με τους νόμους της Πολιτείας.
3. Ο μαθητής θα πρέπει να αναφέρει τα λόγια του Χριστού και να σχολιάσει τη μταιότητα των ανθρώπινων όρκων και τις αρνητικές επιπτώσεις του στην κοινωνική συνοχή και στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Άγιος Νεκτάριος (Κεφαλάς), «Περί όρκου», *Θεολογικά μελέται*, Αθήναι 1990, 61 κ.εξ.
- Ανδρούτσος Χ., *Σύστημα Ηθικής*, 340 κ.εξ.
- Μαντζαρίδης, Γ., *Το πρόβλημα της επιβολής του όρκου*, *Μελέτες*, τ. Στ', Θεσσαλονίκη 1979, 116-122.
- <http://www.myriobiblos.gr>

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

15. Χτίζουμε τη ζωή μας σε γερά θεμέλια

Στόχοι

Κύριοι διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

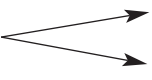
- Μέσα από τη συγκεκριμένη παραβολή να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της αλήθειας για τη θεμελίωση της ζωής μας.
- Να αντιληφθούν τις συνέπειες των επιλογών μας στη ζωή.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

Οι μαθητές θα πρέπει:

- Να αντιληφθούν τη δύναμη της πίστης στη ζωή τους.
- Να επισημάνουν τους κινδύνους που ανακλύπουν, όταν ο άνθρωπος δε θεμελιώνει τη ζωή του σε σταθερές ηθικές αξίες.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

- Η Παραβολή του βράχου και της άμμου
- Οικοδομούμε τη ζωή μας σε
  - σαθρό έδαφος
  - γερά θεμέλια
- Οι συνέπειες των επιλογών μας

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Κατά την ανάπτυξη της διδακτικής ενότητας ο εκπαιδευτικός, μετά την παρουσίαση της παραβολής, θα πρέπει να βοηθήσει τους μαθητές να αντιληφθούν το βαθύτερο νόημα της.

Οι αλήθειες, οι οποίες αποτελούν τα θεμέλια της ζωής μας, θα πρέπει να καλλιεργούνται από τη μικρή κιόλας ηλικία. Η ανάπτυξη ενός σταθερού συστήματος ηθικών αρχών ήταν και είναι βασική προτεραιότητα όλων των κοινωνιών. Στις περισσότερες κοινωνίες οι ηθικές επιταγές στηρίζονται σε μια υπερβατική πραγματικότητα, από την οποία αντλούν και το κύρος τους. Κάθε θρησκεία προτείνει ένα σύστημα ηθικής στους ανθρώπους, στους οποίους απευθύνεται. Όσο πιο ισχυρό είναι αυτό το ηθικό σύστημα που προτείνεται, τόσο πιο αυτονόητες είναι οι επιλογές του ανθρώπου που ασπάζεται αυτές τις αρχές.

Η χριστιανική ηθική αποκαλύπτει και μια αντίστοιχη εικόνα του ανθρώπου. Ο άνθρωπος έχει μοναδική θέση στον κόσμο, διότι είναι πλάσμενος «κατ' εικόνα» Θεού. Το «κατ' εικόνα» θέτει και τα θεμέλια της χριστιανικής ηθικής: την αγάπη και την ελευθερία.

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Από τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα οι μαθητές μπορούν να αντιληφθούν την έννοια της αλληλεπίδρασης, που συνδέεται άμεσα με τη συνύπαρξη και τη δημιουργική δραστηριοποίηση σε ένα φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Μέσα από την παραβολική διήγηση της οικοδομής ενός σπιτιού, μπορούμε να αντιληφθούμε την άμεση εξάρτησή μας από το περιβάλλον και την ανάγκη να είμαστε προετοιμασμένοι για τις μεταβολές που θα αντιμετωπίσουμε στη ζωή. Η αντιθετική διήγηση της παραβολής μάς κάνει να αντιληφθούμε περισσότερο την ομοιότητα και τη διαφορά των δύο τρόπων θεμελίωσης της ζωής μας.

Επιπλέον ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- *Στο μάθημα της Ιστορίας.* Η έννοια της αλληλεπίδρασης είναι ιδιαίτερα εμφανής σε ιστορικά γεγονότα, όπου μπορούν να γίνουν και οι αναγκαίοι συσχετισμοί. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφέρει ανάλογα παραδείγματα από διδακτικές ενότητες της Ιστορίας, όπου θα είναι εμφανείς οι επιπτώσεις της πνευματικής κρίσης, η οποία οδήγησε στην κατάρρευση ολόκληρες αυτοκρατορίες (π.χ. τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία).
- *Στη Λογοτεχνία.* Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί και σε κείμενα της Λογοτεχνίας, τα οποία αποδεικνύουν την ομοιότητα και τη διαφορά ανθρώπων που επέλεξαν διαφορετικούς τρόπους ζωής. (Προτείνεται το ποίημα: *Στην πίστη επάνω την ελπίδα* του Ι. Πολέμη).
- *Σε θέματα καθημερινής ζωής.* Η αναφορά στην καθημερινή ζωή των μαθητών είναι εξαιρετικά σημαντική, διότι η παραβολή αυτή απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους όλων των εποχών. Οι μαθητές θα πρέπει με παραδείγματα μέσα από την καθημερινή σχολική ζωή να αντιληφθούν την ανάγκη προετοιμασίας για τις δυσκολίες της ζωής και την ανάγκη ισχυρών και ακλόνητων ηθικών αρχών.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Ο εκπαιδευτικός μπορεί στη συγκεκριμένη ενότητα να χρησιμοποιήσει εποπτικό υλικό -από τον Τύπο ή την τηλεόραση- που να παρουσιάζει καταστροφικές πλημμύρες που παρασύρουν κτίσματα, τα οποία δεν ήταν χτισμένα σε σωστό έδαφος. Με αφορμή τα συγκεκριμένα περιστατικά μπορεί να κάνει λόγο και για την ίδια τη ζωή, η οποία, αν δεν έχει «οικοδομηθεί» σε γερά θεμέλια, κινδυνεύει να καταστραφεί, όταν θα έρθουν δυσμενείς περιστάσεις.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Σχετικά με τις αξίες που θα πρέπει οι άνθρωποι να έχουν στη ζωή τους, προτείνουμε την εξερεύνηση της ιστοσελίδας <http://www.juntadeandalucia.es/averroes/vertie/> που αναφέρεται σε σημαντικές αξίες για το σύγχρονο άνθρωπο. Αν ο εκπαιδευτικός κρίνει ότι δεν είναι εφικτή η πρόσβαση των μαθητών στο Διαδίκτυο, μπορεί να εκτυπώ-

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

σε κάποια από τα προτεινόμενα κείμενα της παραπάνω Ιστοσελίδας και να τα χρησιμοποιήσει στη σχολική τάξη.

Εργασίες – Δραστηριότητες Βιβλίου Μαθητή

1. Βασικές πανανθρώπινες αρχές και αρετές είναι: Η αγάπη, η αλληλεγγύη, ο σεβασμός, η ειρήνη και η ομόνοια μεταξύ των ανθρώπων, η δημοκρατία κ.λπ. (Βλ. και προτεινόμενο δικτυακό τόπο στη Βιβλιογραφία).
2. Οι μαθητές καλούνται από δημοσιεύματα και από τον τηλεοπτικό τύπο να συλλέξουν στοιχεία που προωθούν αξίες. Ο μαθητής μπορεί να αναφέρει και πρόσωπα από την ιστορία ή και τη σύγχρονη εποχή που με τη ζωή τους έκαναν πράξη τις αξίες αυτές. (Πρωωθείται η διαθεματική σύνδεση με τα μαθήματα της Ιστορίας, Λογοτεχνίας κ.λπ. Για παράδειγμα, ο μαθητής μπορεί να ανατρέξει σε βίους αγίων της Εκκλησίας μας και να τους παρουσιάσει στην τάξη, συνδέοντάς τους με το περιεχόμενο της ενότητας).
3. Οι σωστές απαντήσεις είναι: Λάθος, Λάθος, Σωστό, Σωστό.

Βιβλιογραφία-Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

- Δεληκωσταντής Κ., *Το ήθος της ελευθερίας. Φιλοσοφικές απορίες και θεολογικές αποκρίσεις*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1990.
- *Ιησούς Χριστός, Η του κόσμου ζωή*, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία 2000.
- Μαντζαρίδης Γ., *Χριστιανική Ηθική*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1995.
- www.juntadeandalucia.es/averroes/vertie/

16. Η Εκκλησία ως κιβωτός φυλάει την αλήθεια

49

Στόχοι

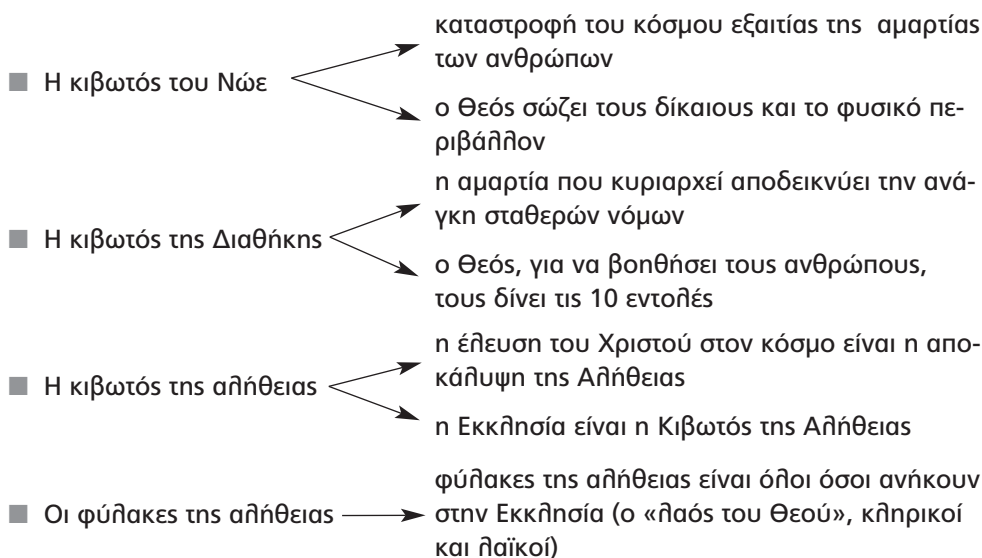
Κύριοι διδακτικοί στόχοι:

- Οι μαθητές θα πρέπει να αντιληφθούν ότι:
- Η Εκκλησία είναι Κιβωτός της αλήθειας.
  - Η αλήθεια ταυτίζεται με τη σωτηρία.
  - Η φύλαξη της αλήθειας είναι ευθύνη όλων μας.

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι:

- Οι μαθητές θα πρέπει:
- Να μάθουν ως μέλη της Εκκλησίας να αγωνίζονται για τη διάσωση των εκκλησιαστικών παραδόσεων.
  - Να αντιληφθούν τη λειτουργία του Νόμου της Π.Δ. και της αλήθειας του Ευαγγελίου.

Σχηματική παρουσίαση του περιεχομένου της ενότητας

Περιεχόμενο – Μεθοδολογικές Υποδείξεις

Ο εκπαιδευτικός κατά τη διδασκαλία αυτής της ενότητας θα πρέπει να εστιάσει το ενδιαφέρον των μαθητών στις τρεις βασικές σημασίες της κιβωτού. Κατά την παρουσίαση της διήγησης για την κιβωτό του Νώε, έννοιες «κλειδιά» είναι: η ευθύνη του ανθρώπου για την καταστροφή του κόσμου και η σωτηρία των δικαίων και του φυσικού περιβάλλοντος με τη θεία παρέμβαση. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να κάνει τους αναγκαίους συσχετισμούς της αμαρτίας-κακίας των ανθρώπων και της καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος, και να αποφύγει να δημιουργήσει στους μαθητές την εντύπωση του Θεού τιμωρού, που συνήθως προβάλλεται στην παρουσίαση της συγκεκριμένης διήγησης.

Κατ' αντιστοιχία θα πρέπει να παρουσιαστεί και η διήγηση της Κιβωτού της Διαθήκης, που αποκαλύπτει την πρόνοια του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου. Η κιβωτός αποκτά βαθμιαία μια πιο πνευματική σημασία και ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να διευκρινίσει την έννοια του «συμβόλου» αναφορικά με την Κιβωτό.

Όταν γίνεται λόγος για την εκκλησία ως Κιβωτό της αλήθειας θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η αλήθεια που μας αποκάλυψε ο Χριστός δεν είναι πια λέξεις γραμμένες σε πλάκες, αλλά μια ζωντανή αλήθεια που οι άνθρωποι φυλάνε μέσα στην καρδιά τους. Επιπλέον ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αναφερθεί στη γραπτή Παράδοση της Εκκλησίας μας, στα έργα δηλαδή των Πατέρων της Εκκλησίας και στις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων.

Προσοχή χρειάζεται και στην ανάπτυξη της σημασίας της Εκκλησίας ως «λαού του Θεού», για να καταλάβει ο μαθητής ότι σε αυτή ανήκουν όλοι οι πιστοί και όχι μόνο οι κληρικοί. Επιπλέον θα πρέπει να αντιληφθεί ο μαθητής ότι η φύλαξη της αλήθειας δεν είναι μόνο λόγια αλλά υπεύθυνη εγρήγορση και αγώνας.

Θρησκευτικά ΣΤ' Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου

Διαθεματικές έννοιες που μπορούν να αναπτυχθούν κατά τη διδασκαλία της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Οι μαθητές θα πρέπει να αντιληφθούν ότι ανήκουμε σε ένα φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον που αποτελεί ένα οργανωμένο σύστημα και οι ενέργειές μας έχουν άμεση επίπτωση σε αυτό, εκτεινόμενες στο χώρο και στο χρόνο. Το κακό που κυριαρχεί σε αυτό τον κόσμο είναι αποτέλεσμα της μεταβολής των ανθρώπων, οι οποίοι όμως δε δημιουργήθηκαν για το κακό. Οι ενέργειες του ατόμου έχουν άμεσες επιπτώσεις στο σύνολο.

Η υπακοή στο νόμο της αγάπης που ο Θεός μάς δίδαξε είναι υπόθεση όλων μας, διότι είμαστε όλοι σε άμεση επικοινωνία με τους συνανθρώπους μας και οι σχέσεις μας είναι σχέσεις αλληλεπίδρασης. Όπως η πτώση έχει άμεσες αρνητικές επιπτώσεις στις σχέσεις μας με τον εαυτό μας, τον συνάνθρωπο και το περιβάλλον, έτσι και η σωτηρία του ανθρώπου σημαίνει νέα σχέση με το Δημιουργό, τον εαυτό μας, το συνάνθρωπο και την κτίση.

Ο εκπαιδευτικός έχει ακόμη τη δυνατότητα να αναφερθεί:

- **Στο μάθημα της Ιστορίας.** Η Εκκλησία τηρώντας απαρασάλευτη την Παράδοσή της αποτελεί το θεματοφύλακα των δομών εκείνων που συνεχούν τη χριστιανική κοινωνία ανά τους αιώνες και καθορίζουν την ιστορική της πορεία, σημείο στο οποίο καταφαίνεται η αλληλεπίδραση μεταξύ των ανθρώπων.
- **Στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.** Η θέσπιση νόμων και η υπογραφή συνθηκών συμβάλλουν στη δημιουργία συνθηκών σταθερότητας στη συμβίωση των ανθρώπων.
- **Σε θέματα καθημερινής ζωής.** Οι αρνητικές πράξεις των ανθρώπων τραυματίζουν καθημερινά τις διαπροσωπικές σχέσεις, ενώ η πιστότητα στην αλήθεια διασώζει την κοινωνική συνοχή.

Πηγές – Εποπτικό Υλικό

Η ενότητα περιέχει σημαντικούς όρους-κλειδιά, όπως: Κιβωτός, Διαθήκη, Νόμος, Δέκα Εντολές, Εκκλησία, Αλήθεια. Αυτοί οι όροι-κλειδιά μπορούν να χρησιμεύσουν ως αφετηρία ομαδικής συζήτησης και στη συνέχεια οι μαθητές μπορούν να ερευνήσουν και να καταγράψουν λέξεις/ερμηνείες σχετικές με το κάθε θέμα, να προσκομίσουν εικονογραφικό υλικό κ.λπ.

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

Οι μαθητές, στην αρχή του μαθήματος, με ερωτήσεις καλούνται να επισημάνουν τις συνέπειες των αρνητικών-άστοχων ενεργειών του ανθρώπου (στο κοινωνικό και στο φυσικό περιβάλλον) και να διερευνήσουν τις αιτίες τους. Αυτή η ευαισθητοποίηση των μαθητών μπορεί να γίνει και με την παρουσίαση κάποιας βιντεοταινίας ή διαφανειών σύντομης διάρκειας. Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρουσιάσει τη διδακτική ενότητα.